

Rapport 2002/03: 4

Villkoren för veterinär verksamhet

Förord

Riksdagens revisorer har på eget initiativ granskat veterinärväsendet och de villkor som olika veterinärgrupper arbetar under. Rapporten är ett delprojekt i en större granskning benämnd *Myndigheter på marknaden* (förstudie 2001/02:9). Det centrala i granskningen är en jämförelse av de villkor som fältveterinärer har beroende på om de är anställda av Jordbruksverket eller arbetar som privatpraktiserande veterinärer.

Granskningen har beretts i revisorernas tredje avdelning. I tredje avdelningen ingår Anders G Högmark, ordf. (m), Anita Jönsson v. ordf. (s), Kenneth Lantz (kd), Conny Öhman (s), Ingvar Eriksson (m), Ann-Kristine Johansson (s), Ann-Marie Fagerström (s) och Marie Engström (v).

Arbetet med granskningen vid revisorernas kansli har i första hand utförts av Jessica Bylund, revisionsdirektör. Telefonintervjuer med lantbrukare har gjorts av praktikanten Carl Öhman. En intern referensgrupp inom kansliet har bidragit med synpunkter. Utredningschefen Karin Brunsson och kanslichefen Åke Dahlberg har också medverkat i granskningen.

Rapporten är beslutad av revisorerna i plenum den 14 november 2002. Rapporten sänds nu på remiss till berörda myndigheter och andra organisationer.

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Innehållsförteckning	5
Sammanfattning	7
1 Minskad och ökad efterfrågan på veterinärtjänster	9
1.1 Färre lantbruksdjur.....	9
1.2 Fler sällskapsdjur?.....	11
2 Djurens behov av sjukvård och hälsovård.....	13
2.1 Djurhälsa	13
2.2 Djurhälsovård.....	14
3 Veterinärerna	16
3.1 Veterinärers ansvar	16
3.2 Antalet veterinärer och var de arbetar	17
3.3 Veterinäryrket.....	18
4 Några myndigheter inom veterinärväsendet.....	19
4.1 Statens jordbruksverk.....	19
Distriktsveterinärorganisationen och dess ledning	19
Djuravdelningen	20
4.2 Länsstyrelserna	24
4.3 Statens veterinärmedicinska anstalt	25
4.4 Veterinära ansvarsnämnden.....	26
5 Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation.....	28
5.1 Finansiering av distriktsveterinärorganisationen.....	30
Användningen av anslagsmedlen.....	31
5.2 Distriktsveterinärorganisationen och jour.....	32
5.3 Distriktsveterinärernas myndighetsutövande arbetsuppgifter.....	33
5.4 Distriktsveterinärernas behandlingar av olika djurslag.....	35
5.5 Avgifterna inom distriktsveterinärorganisationen.....	37
Distriktsveterinärernas avgifter	37
5.6 Distriktsveterinärernas lönesystem.....	39
6 Djurägares erfarenheter av veterinärer.....	40
6.1 Lantbrukares möjligheter att byta veterinär.....	40
6.2 Djurägares synpunkter på distriktsveterinärernas arbete	42
7 Missnöje inom veterinärkåren.....	44

7.1 Olika ekonomiska villkor	45	2002/03:4
Olika ekonomiska villkor vid jour	46	
Olika ekonomiska villkor vid långa resor	48	
7.2 Distriktsveterinärerna ökar sin praktik på sällskapsdjur.....	49	
7.3 Jordbruksverkets dubbla roller.....	51	
8 Revisorernas slutsatser och förslag.....	55	
8.1 Vissa veterinärer rapporterar inte	55	
8.2 Veterinärens anställningsform avgör	56	
8.3 Jordbruksverkets tillsyn av veterinärer	57	
8.4 Jordbruksverket får bidrag till sin uppdragsverksamhet.....	58	
8.5 Distriktsveterinärerna behandlar allt fler sällskapsdjur.....	59	
8.6 Jordbruksverket har flera uppgifter	59	
8.7 Distriktsveterinärerna bedriver sin verksamhet i myndighetsform.....	60	
8.8 Revisorernas förslag	62	
Referenser	65	
Bilaga 1.....	67	

Sammanfattning

Efterfrågan på veterinärtjänster för lantbrukets djur har minskat de senaste åren. Samtidigt har efterfrågan på veterinärtjänster för sällskapsdjur ökat.

År 2001 fanns det ca 1 900 yrkesverksamma veterinärer i Sverige. Av dessa var 320 distriktsveterinärer anställda av Jordbruksverket, 110 privatpraktiserade på lantbrukets djur och 350 privatpraktiserade på sällskapsdjur och hästar. Övriga veterinärer var anställda i huvudsak av djursjukhus, inom offentlig administration eller livsmedels- och läkemedelsföretag.

Sedan Jordbruksverkets omorganisation av distriktsveterinärorganisationen 1995 har veterinärer varit missnöjda med statsmakternas sätt att utforma villkoren för statliga distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer. Missnöjet har bl.a. lett till ofullständig rapportering till Jordbruksverkets databas om djursjukdomar och de behandlingar djuren har genomgått. Det innebär att uppgifter om behandlingar, diagnoser och läkemedelsanvändning har varit ofullständiga. Missnöjet med villkoren har försvårat för veterinärgrupperna att samarbeta om jourtjänstgöring och djurhälsoarbete. Det har lett till sämre arbetsmiljö för veterinärer. De veterinära resurserna för djurhälsovård har inte tillvaratagits på ett effektivt sätt.

De ekonomiska förutsättningarna för Jordbruksverkets distriktsveterinärer skiljer sig från dem som gäller för privatpraktiserande veterinärer. Distriktsveterinärorganisationen får ett statligt bidrag för sin uppdragsverksamhet. För år 2002 uppgår bidraget till 87,5 miljoner kronor. Pengarna används bl.a. till personal och utbildning. Omkring 6,5 miljoner kronor används för att reducera distriktsveterinärernas avgifter vid långa veterinärresor.

Distriktsveterinärerna ska upprätthålla jour i hela landet dygnet runt för i första hand lantbrukets djur. Även privatpraktiserande veterinärer upprätthåller dock jour och gör långa resor. Distriktsveterinärorganisationen upprätthåller även nationell beredskap mot smittsamma djursjukdomar.

De arbetsuppgifter som utförs av statliga distriktsveterinärer avviker inte från de uppgifter som utförs av privatpraktiserande veterinärer. Samtliga veterinärer har skyldighet att fullgöra sina uppgifter i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

För alla veterinärer gäller skyldigheten att göra en undersökning och fastställa sjukdomens art vid misstanke om smittsam djursjukdom samt att skyndsamt underrätta Statens jordbruksverk och berörd länsstyrelse. Därutöver är samtliga veterinärer skyldiga att anmäla fall där djur inte hålls eller sköts i enlighet med djurskyddslagen. Alla veterinärer – även privatpraktiserande veterinärer – utför myndighetsutövande uppgifter på uppdrag av Jordbruksverket.

De statliga distriktsveterinärerna behandlar i allt större utsträckning sällskapsdjur. Av alla behandlingar år 2001 gällde 42 procent, 266 000 behandlingar, sällskapsdjur. Ett skäl är att efterfrågan på veterinärtjänster på lantbrukets djur har minskat. Ett annat skäl är distriktsveterinärernas skyldighet att upprätthålla jour innebär att distriktsveterinärorganisationen måste bemannas med tillräckligt många distriktsveterinärer för att godtagbara arbetsvillkor ska kunna skapas.

Det finns enligt revisorernas mening inga särskilda skäl som talar för att distriktsveterinärernas arbetsuppgifter bedrivs i myndighetsform eller med ett statlig huvudmannaskap.

Revisorerna föreslår att regeringen utreder de närmare förutsättningarna för hur en avveckling av distriktsveterinärorganisationens statliga huvudmannaskap kan genomföras.

Med ett ändrat huvudmannaskap kan alla veterinärer behandla både lantbruksdjur och sällskapsdjur utan att det ifrågasätts. Därtill blir Jordbruksverkets uppgifter tydligare. Verkets tillsyn över veterinärerna kan skärpas och förtroendet för tillsynen öka. Även i fortsättningen behövs tillgång till veterinärer i hela landet och veterinär beredskap mot smittsamma djursjukdomar. Revisorerna menar att det även fortsättningsvis bör vara en uppgift för Jordbruksverket – eller någon annan statlig myndighet – att se till att tillgången till veterinärer är god och att beredskap finns.

Länsstyrelserna avsatte sammanlagt år 2001 högst fyra årsarbetskrafter för tillsyn över veterinärer. Var fjärde länsstyrelse deklarerade att någon tillsyn inte hade utövats.

Revisorerna föreslår att regeringen tar initiativ till en samlad översyn av länsveterinärernas arbetsuppgifter.

Det finns flera förklaringar till att Jordbruksverkets uppgifter om djursjukdata har varit ofullständig. En del av problemen hänförs till Jordbruksverkets hantering av uppgifterna.

Revisorerna föreslår att regeringen ger en oberoende utredare i uppdrag att redovisa hur omfattande bristerna är, vad de beror på och vad bristerna har inneburit för statistikens användbarhet.

1 Minskad och ökad efterfrågan på veterinärtjänster

2002/03:4

Den samstämmiga bedömningen bland personer som har intervjuats under granskningen är att efterfrågan på veterinärtjänster för lantbrukets djur har minskat under senare år. Samtidigt har efterfrågan på veterinärtjänster för sällskapsdjur ökat.

1.1 Färre lantbruksdjur

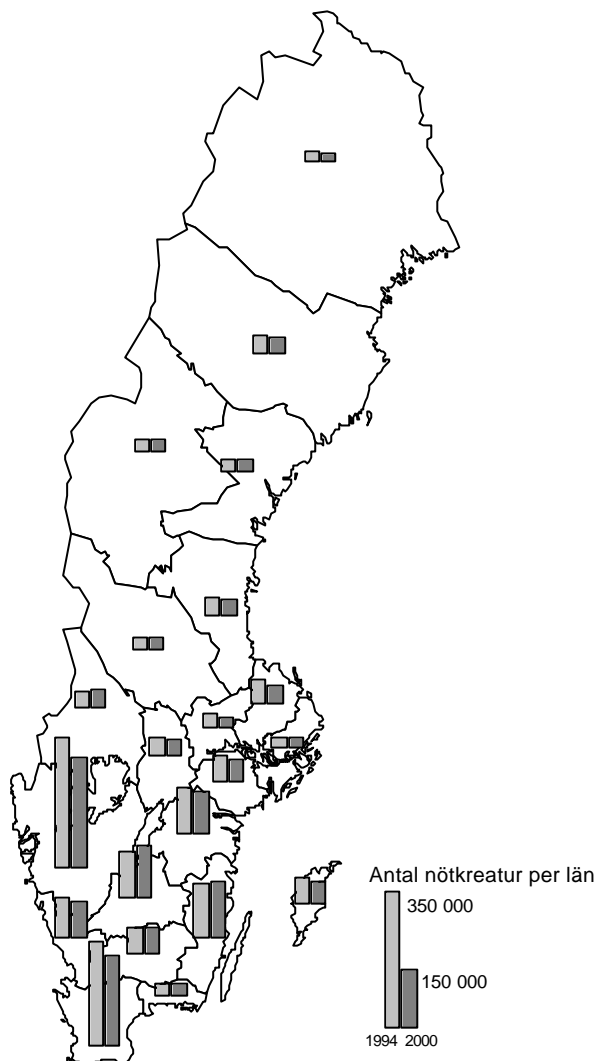
Tabellen nedan visar att antalet nötkreatur minskade med 93 300 vilket motsvarar 5,2 procent mellan 1995 och 2000. Antalet får och svin minskade under samma period med närmare 30 000 respektive 400 000. Det motsvarar en minskning med 6,5 respektive 17,1 procent. Sammantaget innebär detta en minskning med drygt 518 000 nötkreatur, får och svin. Även antalet höns och kycklingar minskade mellan 1995 och 2000. Minskningen var 588 000 djur vilket motsvarar 7,4 procent.

Antal nötkreatur, får, svin samt höns och kycklingar

	Nötkreatur	Får	Svin	Höns och kycklingar
1995	1 777 100	461 800	2 313 200	7 911 779
1998	1 738 500	421 200	2 286 000	7 516 400
2000	1 683 800	431 900	1 917 900	7 323 700
Förändring				
1995–2000	- 93 300	- 29 900	-395 300	- 588 079

Källa: Lantbruksregistret, Jordbruksverket och SCB

Utvecklingen av antalet djur är dock inte densamma i hela landet. Det finns regionala skillnader. I några områden, exempelvis Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län, har antalet lantbruksdjur ökat under perioden. De största minskningarna finns i Skåne, Västra Götaland och Södermanland. Kartan nedan visar utvecklingen av nötkreatur i olika län mellan åren 1994 och 2000.

Källa: Lantbruksregistret, Jordbruksverket och SCB

Utvecklingen av lantbruksdjur i landet indikerar att efterfrågan på veterinärtjänster för lantbrukets djur minskar.

Men behovet av veterinärtjänster för lantbrukets djur kan inte endast bedömas utifrån antalet djur. Nya regler, bekämpningsprogram och ökade insatser för djurhälsovård kan ha betydelse för efterfrågan på veterinärer. En ökad omsorg om djurbestånden kan bidra till att efterfrågan på veterinärtjänster minskar i långsammare takt än antalet djur. De intervjuade veterinärerna menar också att efterfrågan på akut djursjukvård visserligen har minskat men att en ökad efterfrågan på djurhälsovård till viss del har motverkat

1.2 Fler sällskapsdjur?

Det finns ingen tillförlitlig statistik över hur många sällskapsdjur det finns i Sverige. Från den 1 januari 2001 är det dock obligatoriskt att ID-märka sin hund och registrera sitt ägarskap hos Svenska Kennelklubben, som ansvarar för driften av registret. Den obligatoriska märkningen gäller dock endast hundar som är födda efter den 1 januari 1997. För närvarande finns det ca 500 000 registrerade hundar. Svenska Kennelklubben uppskattar antalet hundar i landet till ca 800 000. Kennelklubben har även 120 000 katter registrerade men anser inte att det är en rättvisande uppgift. Kennelklubben menar att det är mycket svårt att uppskatta hur många katter det finns i landet. Inte heller vill man uttala sig om antalet ökar eller minskar.

Det finns inte heller någon tillförlitlig statistik över antalet hästar. Statistiska centralbyrån (SCB) har enbart statistik över hästar som används inom jordbruket eller som är installerade hos jordbruk. Statistiken visar att antalet sådana hästar ökade med 15 procent mellan 1991 och 2000, från 76 800 hästar till 88 600 hästar. För några år sedan försökte SCB fastställa hur stor andel av Sveriges hästar som omfattades av statistiken. Man använde sig bl.a. av information från läsveterinärerna, vilket resulterade i en uppskattning att statistiken gällde ca en tredjedel av alla hästar i landet. Om denna uppskattning är riktig skulle det finnas omkring 267 000 hästar i landet. Att statistiken är otillförlitlig visas av att Jordbruksverket på sin hemsida uppger att det finns drygt 200 000 hästar i landet, medan Statens veterinärmedicinska anstalt uppger att det finns ca 300 000 hästar (Jordbruksverket 2002a, Statens veterinärmedicinska anstalt 2002).

Det finns ingen statistik över andra sällskapsdjur som fåglar, fiskar, ormar eller ödlor.

Obefintlig eller otillräcklig djurstatistik bidrar till att det blir svårt att bedöma hur efterfrågan på veterinärer för sällskapsdjur förändras. De som har intervjuats under granskningen har dock menat att efterfrågan på veterinärtjänster för sällskapsdjur har ökat de senaste åren. De bedömer också att efterfrågan kommer att öka i framtiden. Detta förklaras av att djurägare visar stort intresse för

sina sällskapsdjur och är villiga att satsa resurser på veterinärbe- 2002/03:4
handlingar.

När djur blir allvarligt sjuka, skadas eller har behov av förebyggande vård, t.ex. vaccination, behöver de hjälp av veterinärer. I djurskyddslagen (1998:534) anges att djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Där anges också att djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Av djurskyddslagen framgår vidare att ett sjukt eller skadat djur snarast ska ges nödvändig vård, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att djuret måste avlivas omedelbart. Veterinärer ska anlitas när operativa ingrepp på eller injektioner till djur blir nödvändiga. Veterinärer ska också anlitas vid behandlingar när det gäller att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller skada hos ett djur. Genom bl.a. dessa bestämmelser definierar statsmakterna utgångspunkterna för veterinär yrkesutövning.

Det är djurägaren som ansvarar för att de egna djuren får nödvändig vård. Djurägare ska också se till att djur vid behov avlivas. Eftersom djur ska skyddas mot sjukdom och onödigt lidande är det viktigt med tillgång till veterinärer. Ägare till sällskapsdjur har ofta möjlighet att resa med sitt djur till en veterinärklinik eller ett djursjukhus, medan ägare av lantbruksdjur eller hästar vanligen måste be veterinärerna besöka gården. Det innebär att sällskapsdjurägare och ägare av lantbruksdjur och hästar har olika möjligheter att välja veterinär. Lantbrukaren och hästägaren måste i större utsträckning förlita sig till veterinärer som finns i närbelägna orter. Veterinärer som besöker djur på gårdarna brukar kallas fältveterinärer.

2.1 Djurhälsa

Både Statens veterinärmedicinska anstalt och Statens jordbruksverk anger att hälsan bland de svenska djuren är god. Myndigheterna anger att Sverige har en internationellt erkänd god djurhälsa. Hälsoläget för nötkreatur uppges vara mycket gott med internationella mått, trots att massvaccinering av nötkreatur inte förekommer och att antibiotikaanvändningen är låg. En viktig förklaring anges vara de förebyggande insatserna för bättre djurhälsa. Infektionssjukdomar som är vanliga i Europa finns inte bland svenska djur, vilket förklaras av effektiv kontroll och bekämpning. Sverige

har också förskonats från större utbrott av smittsamma djursjukdomar.

2002/03:4

De indikatorer som används för att visa att djuren i Sverige mår bra är utvecklingen av antalet sjukdomsanmärkningar för olika djurslag och antalet konstaterade fall av smittsamma djursjukdomar. Jordbruksverket följer upp utvecklingen av sjukdomar med hjälp av djursjukdata i datasystemet Vet@. Alla veterinärer ska rapportera sin kliniska verksamhet till detta system. Jordbruksverket uppger i sin årsredovisning för 2001 att sjukdomsanmärkningarna för svin har minskat och att antalet anmärkningar för mjölkkor är oförändrat. Jordbruksverket för även statistik över antalet fall av smittsamma djursjukdomar.

2.2 Djurhälsovård

Djurhälsovård omfattar alla insatser som syftar till att förbättra djurhälsan och minska riskerna för att djuren blir sjuka. Det kan gälla att ge djuren rätt foder, vaccinationer, skötsel och omvårdnad samt avel.

Flera veterinärer har under granskningen förklarat att veterinäryrket har ändrat inriktning. Från att tidigare i första hand ha handlat om sjukvård har arbetet kommit att alltmer inriktas på hälsovård. Det förklaras av ett ökat intresse från konsumenterna vad gäller livsmedelssäkerhet och djurens välbefinnande. Flera veterinärer har också pekat på att det i djurskyddslagen (1998:534) anges att djur ska skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Med skyddas mot sjukdom avses förebyggande insatser medan onödigt lidande gäller sjukvård i första hand. Alla kliniskt verksamma veterinärer jobbar i mer eller mindre utsträckning med djurhälsovård.

Det finns också företag och organisationer som har inriktat sitt arbete på främst djurhälsovård. Djurhälsoveterinärerna samarbetar med de ordinarie veterinärerna på gårdarna.

Ett exempel är företaget Svenska Djurhälsovården. Hos Svenska Djurhälsovården finns ett trettiotal anställda veterinärer som har specialiserat sig på något av djurslagen gris, får eller slaktnöt. Dessa veterinärers arbete går ut på att spåra, åtgärda och förebygga hälsostörningar hos djuren. Det kan handla om att ge råd om foderhygien, uppfödning, vaccinering, om att förbättra ventilationen eller ge råd i avelsfrågor. Målet är att förebygga sjukdomar och därmed minska antalet akut sjuka djur. Arbetsuppgifterna kan

också bestå av att utreda sjukdomar bland djurbesättningar eller att kontrollera att djurbesättningar är fria från vissa smittämnen. Svenska Djurhälsovården är även huvudman för några officiella kontrollprogram med stöd av lagen (1985:342) om kontroll av husdjur m.m. Svenska Djurhälsovårdens veterinärer anlitas inte när ett enstaka djur har insjuknat.

Ett exempel på en organisation som huvudsakligen arbetar med djurhälsovård är Svensk Mjök och dess 11 ägarföreningar som ägs av lantbrukarna gemensamt. Vid Svensk Mjök finns ca 130 anställda och av dessa är ca 10 veterinärer och experter på bl.a. juverhälsa, klövhälsa, fertilitet och avel. Svensk Mjök har utarbetat bl.a. nöthälsoprogrammet FRISKKO. FRISKKO bygger på samarbete mellan husdjursföreningarnas anställda veterinärer och rådgivare, lantbrukarna och de veterinärer som dessa vanligen anlitar. En lantbrukare som är med i FRISKKO får ett eller flera besök varje år av djurhälsoveterinären och den ordinarie praktiserande veterinären. Då går man igenom djurhållningen, hälsonyckeltal och journalför all sjuklighet. Man värderar också sjukligheten i ekonomiska termer och utformar rådgivningsbrev. Tanken med FRISKKO är att det förebyggande arbetet ska ge ökad lönsamhet genom minskade kostnader.

Enligt Svensk Mjök består kostnaderna i samband med att en ko blir sjuk inte enbart av kostnader för behandling. Veterinär- och medicinkostnader beräknas utgöra endast 15 procent. Övriga kostnader kommer bl.a. från minskad mjölkavkastning och försämrade mjölk kvaliteten. I en utvärdering av de första 41 besättningar som deltagit i FRISKKO framkom att det redan under första året är lönsamt för lantbrukarna att delta i projektet (Svensk Mjök 2001). Svensk Mjök framhåller att den sänkta sjukligheten minskat användningen av antibiotika med en fjärdedel.

Endast den som är legitimerad, eller har tillfällig behörighet, har rätt att utöva veterinäryrket. En person som har avlagt veterinärexamen i Sverige, i ett annat EES-land eller har en utländsk examen som kompletterats med föreskriven efterutbildning legitimeras som veterinär efter ansökan hos Statens jordbruksverk. Jordbruksverket är också den myndighet som utfärdar legitimationen. (Lag 1994:844 om behörighet att utöva veterinäryrket).

Veterinärer utbildas vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Veterinärexamen uppnås efter fullgjorda kurser om sammanlagt 220 högskolepoäng, vilket motsvarar fem och ett halvt års heltidsstudier. Hösten 2002 finns det 72 utbildningsplatser till veterinärprogrammet. De senaste fem åren har 311 personer avlagt veterinärexamen, motsvarande i genomsnitt ca 62 nyutexaminerade veterinärer per år.

Enligt Statens jordbruksverk och Sveriges Veterinärförbund råder det brist på veterinärer. Jordbruksverket uppger att de senaste årens brist har tilltagit och att situationen har förvärrats ytterligare under 2002. Orsaken anges vara att det finns alltför få utbildningsplatser och att för få veterinärer därmed examineras. Rekrytering av veterinärer från Norge och Danmark har löst de akuta problemen. (Jordbruksverket 2002b).

3.1 Veterinärers ansvar

Enligt lagen (1994:844) om behörighet att utöva veterinäryrket ska en veterinär fullgöra sina uppgifter i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Av den allmänna veterinärinstruktionen (1971:810) framgår att en veterinär oavsett anställningsform ska föra journal samt förskriva och tillhandahålla läkemedel enligt föreskrifter som Jordbruksverket eller Livsmedelsverket meddelar. Vid utfärdande av intyg eller utlåtande ska en veterinär visa synnerlig omsorg och noggrannhet.

En veterinär ska också anmäla och rapportera misstänkta eller inträffade fall av smittsamma djursjukdomar och allmänfarliga sjukdomar till länsstyrelsen och Jordbruksverket. Med allmänfarliga sjukdomar menas sjukdomar som utgör ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller kan medföra stora ekonomiska förluster. De regleras i epizootilagen (1999:657) och zoonoslagen (1999:658). Med epizootiska sjukdomar menas sådana allmänfar-

liga djursjukdomar som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människor. Zoonoser är sjukdomar och smittämnen, som bakterier, virus och parasiter, som kan överföras från djur till människor. En veterinär som misstänker en smittsam och allmänfarlig sjukdom ska enligt lag omedelbart göra en undersökning för att fastställa sjukdomens art, göra det som är nödvändigt för att undvika att smitta sprids samt skyndsamt meddela berörd länsstyrelse och Jordbruksverket.

Därutöver är alla veterinärer skyldiga att anmäla fall där djur inte hålls eller sköts i enlighet med bestämmelserna i djurskyddslagen. Denna skyldighet utvidgades av regeringen i april 2002 till att omfatta alla veterinärer oavsett arbetsgivare (förordning 1971:810 om allmän veterinärinstruktion). Dessförinnan hade endast distriktsveterinärer, som är statligt anställda, sådan anmälningskyldighet. Det innebär att alla veterinärer numera, oavsett arbetsgivare, har samma skyldigheter.

3.2 Antalet veterinärer och var de arbetar

Många veterinärer arbetar både med sällskapsdjur och med lantbrukets djur. Det finns också veterinärer som har valt att endast arbeta med lantbruksdjur eller endast med sällskapsdjur. Av tradition delas veterinärtjänster upp mellan lantbruksdjur och sällskapsdjur. De flesta djur kan räknas till endera gruppen.

Enligt uppskattningar av Sveriges Veterinärförbund fanns det ca 1 900 yrkesverksamma veterinärer i Sverige 2001. Av dessa var ca 320 distriktsveterinärer anställda av Jordbruksverket, 110 privatpraktiserande på i huvudsak lantbrukets djur och 350 privatpraktiserande på sällskapsdjur och hästar. Därutöver fanns ca 365 veterinärer inom offentlig administration, bl.a. på länsstyrelserna, Sveriges lantbruksuniversitet och Statens veterinärmedicinska anstalt. På djursjukhusen fanns ca 430 anställda veterinärer. Omkring 160 veterinärer hade annan privat anställning och arbetade t.ex. på livsmedels- eller läkemedelsföretag eller som djurhälsoveterinärer inom näringsens organisationer. Vid slakterierna fanns ca 85 besiktningstveterinärer. Statistiken innefattar veterinärer som arbetar deltid, visstidsanställda veterinärer och vikarier. Veterinärförbundet framhåller att denna statistik ska ses som en ungefärlig uppskattning om var de yrkesverksamma veterinärerna arbetade.

Veterinärer	Antal
Jordbruksverkets distriktsveterinärer	320
Privatpraktiserande veterinärer; i huvudsak lantbrukets djur	110
Privatpraktiserande veterinärer; smådjur och häst	350
Anställda veterinärer vid djursjukhus	430
Övriga privatanställda veterinärer; näringsens organisationer, livsmedels- och läkemedelsföretag	160
Offentlig administration	120
Sveriges lantbruksuniversitet och Statens veterinärmedicinska anstalt	245
Besiktningsveterinärer	85
Övriga	80
Summa	1 900

Källa: Sveriges Veterinärförbund

3.3 Veterinäryrket

En veterinär som vill arbeta kliniskt kan välja mellan att vara statligt anställd distriktsveterinär hos Jordbruksverket, driva eget företag som privatpraktiserande veterinär eller vara privat anställd veterinär. Det finns, som för många andra yrkesgrupper, fördelar och nackdelar med de olika anställningsformerna. Under granskningen har intervjuade distriktsveterinärer nämnt att en fördel med att vara distriktsveterinär är en trygg anställning. Bland nackdelarna nämns kraven på jourtjänstgöring. Privatpraktiserande veterinärer har bland fördelarna nämnt möjligheterna att själva styra över verksamheten. Nackdelen med att vara privatpraktiserande veterinär har uppgetts vara osäkerhet om marknaden och behovet av investeringar i kostsam teknisk utrustning.

Veterinäryrket har blivit alltmera kvinnodominerat. Statistik från Sveriges Veterinärförbund visar att andelen kvinnor bland de yrkesverksamma veterinärerna har ökat från 24 procent år 1982 till 42 procent år 1992 och till 58 procent år 2001. Av de 311 veterinärer som har avlagt veterinärexamen de senaste fem åren var 80 procent kvinnor (Högskoleverket 2002). Med en ökad andel kvinnor följer, enligt flera bedömare, nya krav på arbetsförhållanden och arbetstider.

I detta avsnitt beskrivs kortfattat några myndigheter som är viktiga i veterinärers arbete. Det är myndigheter som ansvarar för smittskyddsfrågor, utövar tillsyn över veterinärers yrkesutövning och som prövar frågor om disciplinansvar för veterinärer. Myndigheterna är de följande:

- Statens jordbruksverk
- Länsstyrelserna
- Statens veterinärmedicinska anstalt
- Veterinära ansvarsnämnden

4.1 Statens jordbruksverk

Jordbruksverket ska enligt sin instruktion bl.a. säkerställa ett gott hälsotillstånd hos husdjuren, verka för gott djurskydd och förebygga spridning av smittsamma djursjukdomar och bekämpa sådana sjukdomar (förordning 1998:415 med instruktion för Statens jordbruksverk). Vid verket ansvarar djuravdelningen för frågor som rör djurskydd, smittskydd och tillsyn över veterinärers yrkesutövning. Regeringen har emellertid gjort bedömningen att djurskyddet behöver förstärkas och föreslagit att en ny djurskyddsmyndighet inrättas (prop. 2001/02:189). Förslaget innebär att den nya myndigheten får ansvar för djurskyddet vad gäller icke-livsmedelsproducerande djur, medan Jordbruksverkets ansvar för de livsmedelsproducerande djuren kvarstår. Riksdagen har ännu inte tagit ställning till propositionen.

Vid Jordbruksverket finns också en distriktsveterinäravdelning med ansvar för att leda distriktsveterinärorganisationen där landets distriktsveterinärer är anställda.

Distriktsveterinärorganisationen och dess ledning

Jordbruksverket har ansvar för att leda och samordna distriktsveterinärorganisationen. Detta görs vid distriktsveterinäravdelningen. Avdelningen svarar bl.a. för avgiftsättning och tjänstetillsättningar. Distriktsveterinärorganisationen ska genom distriktsveterinä-

terna tillhandahålla veterinära tjänster. Det statliga ansvaret för att tillhandahålla veterinära tjänster gäller i första hand lantbrukets djur och officiella uppdrag inom ramen för Sveriges EU-medlemskap.

Jordbruksverket har också till uppgift att tillhandahålla en rikstäckande förebyggande djurhälsovård och akut djursjukvård. I regleringsbrevet till Jordbruksverket för 2002 har regeringen formulerat det statliga ansvaret på det här sättet:

Jordbruksverket skall genom distriktsveterinärorganisationen tillhandahålla en kostnadseffektiv rikstäckande akut djursjukvård och förebyggande djurhälsovård för att i första hand tillgodose behoven hos djur inom animalieproduktionen och hos hästar som används inom jord- och skogsbruket samt även utföra s.k. officiella uppdrag inom ramen för Sveriges EU-medlemskap. Organisationen skall i ökad utsträckning bedriva förebyggande djurhälsovård samt delta i kontroll- och bekämpningsprogram i samarbete med näringsens djurhälsoorganisationer.

Distriktsveterinärorganisationen ska således upprätthålla jourverksamhet dygnet runt i hela landet. För detta finns ett statligt anslag. Distriktsveterinärerna utför också myndighetsutövande arbetsuppgifter på uppdrag av djuravdelningen.

Distriktsveterinärorganisationen fungerar även som beredskapsorganisation för verkets djuravdelning som bl.a. har ansvar för att förebygga och bekämpa smittsamma djursjukdomar. (Distriktsveterinärorganisationen beskrivs längre fram i rapporten.)

Djuravdelningen

Jordbruksverkets djuravdelning ansvarar för myndighetsutövning där veterinär kompetens krävs. Avdelningen ansvarar bl.a. för:

- bekämpning av smittsamma djursjukdomar
- tillsyn över veterinärer
- statistik över djursjukdata
- officiella och offentliga veterinärer.

Djuravdelningen har till uppgift att leda insatser för kontroll och bekämpning av smittsamma djursjukdomar. Beslut om t.ex. smittskyddsutredningar, provtagningar och kontroller fattas av djuravdelningen. Djuravdelningens chef företräder också Sverige i det internationella smittskyddsarbetet. Till förfogande i arbetet mot

Djuravdelningen har även till uppgift att utöva tillsyn över veterinär yrkesutövning enligt sin instruktion (1998:415) och förordning (1971:810) med allmän veterinärinstruktion. Verket utfärdar riktlinjer som vägledning för den tillsyn som länsstyrelserna ska utöva. Särskilda tillsynsprojekt med inriktning på bl.a. förskrivning av läkemedel och journalföring bland veterinärer i Skåne har genomförts av verket centralt. Verket har därutöver anmälningsrätt till Veterinära ansvarsnämnden. Det innebär att på anmälan av Jordbruksverket kan nämnden ta upp frågan om indragning av legitimation för en veterinär. Tjänstemän vid Jordbruksverket menar att verkets tillsyn i huvudsak är indirekt. Den direkta tillsynen över veterinärer utövas av länsveterinärerna vid länsstyrelserna. Privatpraktiserande veterinärer har i granskningen uppgett att någon tillsyn från Jordbruksverkets sida knappast har förekommit.

Djuravdelningen ansvarar för administrationen av rapporteringssystemet Vet@. Informationen i Vet@ grundar sig på veterinärers rapportering av sin kliniska verksamhet. Det gäller bl.a. information om djurslag, diagnos och läkemedelsbehandling. Syftet med att föra djursjukdatastatistik är dels att veterinärer och andra organisationer ska kunna arbeta mer med förebyggande djurhälsovård på enskilda gårdar, dels att verket ska få en bild av djurhälsoläget i landet. Jordbruksverket uppger att djursjukdatauppgifterna är ett viktigt underlag när verket ska följa sjukdomsutvecklingen och läkemedelsanvändningen i landet. Syftet med statistiken är också att Sverige i diskussioner med andra länder i Europa ska kunna försvara sin restriktiva inställning till antibiotika. Därmed skulle antibiotikaresistensen i Sverige kunna hållas på fortsatt låg nivå. Svensk Mjök är ett exempel på en organisation som använder djursjukdatauppgifter i bl.a. arbetet med avel för friskare kor.

Information om djurens hälsa inhämtas dock inte enbart från djursjukdata. Andra källor är näringens organisationer, Svenska Djurhälsovården AB och Svensk Mjök, som är huvudmän för några officiella kontrollprogram. Kontrollprogrammen syftar till att kontrollera att djurbesättningar är fria från smittämnen. Det kan gälla t.ex. salmonella hos svin eller paratuberkulos hos nötkreatur.

Alla veterinärer ska på något sätt rapportera sin kliniska verksamhet till Jordbruksverket (SJVFS 1998:38). Distriktsveterinärerna ska fortlöpande rapportera informationen via sitt datasystem, Vet@journal. Privatpraktiserande veterinärer ska också fortlöpande rapportera alla behandlingar till Jordbruksverket.

Jordbruksverket har under senare tid uppmärksammat att rapporteringen, även från vissa större kliniker, är bristfällig (Jordbruksverket 2002c). Jordbruksverket anger också att ett mindre antal privatpraktiserande veterinärer, liksom en del anställda i olika företag och organisationer, inte har rapporterat i den utsträckning som förväntats. Det innebär bl.a. att uppgifter om behandlingar, diagnoser och läkemedelsanvändning inte är fullständiga. Verket uppger att det i dag inte finns något författningsstöd för sanktioner vid underlåtelse att rapportera djursjukdata. Jordbruksverket anger att det är en svaghet att det saknas sanktionsmöjligheter gentemot de veterinärer som inte rapporterar. Jordbruksverket och Jordbruksdepartementet för diskussioner om hur sanktionsmöjligheter ska kunna bli möjliga. Jordbruksverket uppger också att rapporteringen nu fungerar mycket bättre.

Representanter för privatpraktiserande veterinärer och Svensk Mjök har framfört att bristerna inte enbart beror på utebliven rapportering utan också på att Jordbruksverket har haft problem med att tyda inrapporterade uppgifter och att få systemet att fungera.

Djuravdelningen utser både *officiella* och *offentliga* veterinärer. Begreppet officiell veterinär har sitt ursprung i den lagstiftning som reglerar handel med levande djur eller djurprodukter inom EU. De officiella veterinärernas uppgifter är således att skriva intyg vid in- och utförelse av djur, både vid handel med djur inom EU och i egenskap av gränskontrollveterinärer vid handel med ett tredje land. Jordbruksverket uppger att EU-direktivet inte i detalj anger hur och på vilka grunder officiella veterinärer ska utses utan att det är en fråga som ankommer på varje EU-land att själv avgöra. Det viktigaste är att systemet är säkert och tillförlitligt med en tillfredsställande tillgänglighet. Alla länsveterinärer har status som officiell veterinär. Alla distriktsveterinärer kan ansöka om att få status som officiell veterinär. Djuravdelningen kan också förordna även annan veterinär som officiell veterinär. Verket uppger att man på detta sätt kan komplettera sin officiella veterinärorganisation efter behov.

Offentlig veterinär är enligt Jordbruksverket ett icke författningsreglerat samlingsnamn på veterinärer som utför förvaltningsuppgifter med myndighetsutövning inom Jordbruksverkets ansvarsområde. De offentliga veterinärerna utför uppdrag som tävlingsveterinärer, banveterinärer, karantänsveterinärer eller veterinärer med uppgifter enligt epizootilagen. Gemensamt för de offentliga veterinärerna är att de är anställda av Jordbruksverket när de utför sitt statliga uppdrag. Jordbruksverket anger att det i stort

är fråga om myndighetsutövande arbetsuppgifter som enligt olika lagar kräver en statlig anställning. Distriktsveterinärerna är offentliga veterinärer till följd av sin statliga anställning.

Djuravdelningen behöver anlita veterinärer för sina myndighetsutövande uppgifter. Avdelningen anlitar både distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer. Ingen av de myndighetsutövande arbetsuppgifterna innebär heltidssysselsättningar. Myndighetsutövande arbetsuppgifter för veterinärer kan bestå av:

- att skriva intyg vid in- och utförsel av djur
- att vara tävlingsveterinär, banveterinär eller karantänsveterinär
- att utöva tillsyn över djurhälsa och hygien vid mjölkproduktion i enlighet med EU:s mjölkdirektiv
- att delta i smittskyddsutredningar.

Även privatpraktiserande veterinärer kan som framgått utföra myndighetsutövande arbetsuppgifter. Det innebär att privatanställda veterinärer eller veterinärer verksamma i egen firma kan utföra myndighetsutövande arbetsuppgifter som tillfälligt anställda veterinärer hos Jordbruksverket.

Jordbruksverket anger att nästan 70 procent av alla offentliga veterinäruppdrag år 2001 utfördes av andra veterinärer (privata veterinärer) än distriktsveterinärer. Fördelningen av offentliga veterinäruppdrag år 2001 var följande:

Jordbruksverkets offentliga veterinäruppdrag fördelade på distriktsveterinärer och andra veterinärer 2001

Uppdrag som	Distriktsveterinär	Annan veterinär
– banveterinär	18	43
– tävlingsveterinär	311	1 096
– karantänsveterinär	7	12
– kontrollveterinär	0	3
– officiell veterinär	190	23
– övrigt	2	2
Summa veterinäruppdrag	528	1 179
Procent	31 %	69 %

Källa: Jordbruksverket

Uppgifterna visar att verkets offentliga uppdrag fördelas på olika kategorier av veterinärer i huvudsak utifrån anställningsform. Under 2001 gick närmare 70 procent av uppdragen till andra veterinärer än distriktsveterinärer. Huvuddelen av dessa uppdrag, 97 procent, gällde uppdrag som tävlingsveterinär eller banveterinär, medan 90 procent av uppdragen som officiell veterinär gick till distriktsveterinärer.

Som framgått är en myndighetsutövande arbetsuppgift för veterinärer kontroll av djurhälsa och hygien i mjölkrum och stall enligt EU:s mjölkdirektiv. Mjölkdirektivet innebär att en mjölkproduktionsanläggning ska tillses, minst en gång vartannat år. Av direktivet framgår att en veterinär ska göra djurhälsokontrollen. Vem som ska utföra hygienkontrollen framgår dock inte.

Enligt Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1994:33) om hygien och hälsa vid produktion av mjölk ska hela tillsynen, såväl djurhälsokontrollen som hygienkontrollen, genomföras av veterinärer inom den statliga distriktsveterinärorganisationen. Jordbruksverket har gjort bedömningen att distriktsveterinärerna är mest lämpade att utföra båda kontrollerna. Jordbruksverket menar att distriktsveterinärerna är mest lämpade eftersom de har hög kompetens och enhetliga administrativa rutiner. Det innebär också att antalet tillsynsbesök på gårdarna kan hållas nere.

4.2 Länsstyrelserna

Inom länsstyrelserna ansvarar länsveterinärerna för djurskydd, smittskydd, livsmedelshygien och veterinärtillsyn.

Den regionala tillsynen över hur djurskyddslagen efterlevs utövas av länsstyrelserna (förordning 1997:1258 med länsstyrelseinstruktion). Länsstyrelser kan t.ex. meddela djurägare förbud att ha hand om djur eller ett visst slags djur. Inom länsstyrelserna prövas också frågor om godkännande av stallar för djur.

Länsstyrelserna ansvarar även för det regionala förebyggande smittskyddet och ska leda och samordna åtgärder mot smittsamma djursjukdomar i länet. De ska registrera förekomsten av smittsamma djursjukdomar och upprätta beredskapsplaner som kan användas vid utbrott av allvarliga smittsamma djursjukdomar. Särskild smittskydds- och provtagningsutrustning finns hos länsstyrelserna. Länsstyrelserna har även det regionala tillsynsansvaret för livsmedelshygienen.

Länsstyrelsernas tillsynsansvar över praktiserande veterinärers verksamheter innefattar såväl djursjukhus som enskilda djurkliniker, veterinärmottagningar och distriktsveterinärer.

Av länsstyrelsernas årsredovisningar för 2001 framgår att sammanlagt 69 årsarbetskrafter avsattes för områdena djurskydd, smittskydd, livsmedelshygien och veterinärtillsyn. I årsredovisningarna inkluderas veterinärtillsynen i området allmänna veterinära frågor. Detta område omfattar bl.a. tillsyn över veterinärer och arbete med att främja samverkan mellan olika veterinärkategorier. Två länsstyrelser anger att de prioriterade tillsynen över veterinärer. Fyra länsstyrelser redogör för den tillsynsverksamhet man utövade under året medan tio länsstyrelser inte nämner något om tillsyn över veterinärer i sina årsredovisningar. Fem länsstyrelser anger att de inte utövade någon veterinärtillsyn under 2001. Uppgifterna i årsredovisningarna tyder på att länsstyrelserna sammanlagt avsatte högst fyra årsarbetskrafter för tillsyn över veterinär verksamhet år 2001.

Genom regleringsbrevet för 2002 har länsstyrelserna fått i uppgift att samordna den regionala samverkan mellan distriktsveterinärerna och de övriga veterinärerna inom länen. Samordningen ska ske i enlighet med Jordbruksverkets riktlinjer. Enligt riktlinjerna bör en regional samverkansgrupp inrättas i varje län. Syftet med samverkansgruppernas arbete är att utveckla samverkan mellan olika veterinärkategorier, berörda myndigheter och organisationer. Samverkansgrupperna bör enligt verket ha en beredande, rådgivande och samordnande funktion för länets veterinära verksamhet. Länsstyrelserna har också genom regleringsbrevet för 2002 fått i uppgift att inom ramen för sin tillsyn aktivt främja och följa upp inrapportering av djursjukdata till Jordbruksverket.

4.3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Statens veterinärmedicinska anstalt i Uppsala har till uppgift att vara veterinärmedicinskt expert- och serviceorgan åt myndigheter och enskilda. Veterinärmedicinska anstalten är rådgivande expertorgan åt bl.a. Jordbruksverket i smittskyddsfrågor. Anstalten har bl.a. till uppgift att utreda smittsamma sjukdomars uppkomst, orsak och spridningssätt samt att medverka i förebyggande och bekämpande av sådana sjukdomar.

Veterinärmedicinska anstalten utför både myndighetsuppgifter och bedriver uppdragsverksamhet. Uppdragsverksamheten består

bl.a. av tillhandahållande av vacciner. Myndighetsuppgifterna består bl.a. av att dokumentera sjukdomssituationen i landet, upprätta kontroll och bekämpningsprogram samt att upprätthålla beredskap.

Verksamheten finansieras med anslag och avgiftsinkomster. Av de 290 miljoner kronor som myndigheten disponerar 2002 utgör anslagsmedlen 101 miljoner kronor och resten avgiftsinkomster. Vid anstalten finns 400 personer anställda.

En beredskapsorganisation finns vid avdelningen för sjukdomskontroll och smittskydd. Chefen för avdelningen är Sveriges statsepizootolog och ska ansvara för frågor som rör allvarliga infektionssjukdomar hos djur. Beredskapsorganisationen är bemannad med personal som svarar på frågor från veterinärer och är ständigt beredd att rycka in kvällar, nätter och helgdagar vid misstanke om sjukdomsutbrott. Anstalten får enligt uppgift varje dygn frågor från veterinärer runt om i landet. Veterinärmedicinska anstaltens uppgift i smittskyddsfrågor är att vara rådgivande expertorgan. Den ansvariga myndigheten är Jordbruksverket.

4.4 Veterinära ansvarsnämnden

Veterinära ansvarsnämnden är den myndighet som prövar frågor om disciplinansvar för veterinärer. Nämndens verksamhet finansieras via Jordbruksverkets anslag. Nämnden lämnar ingen årsredovisning för sin verksamhet. Ansvarsnämnden behandlar anmälningar mot legitimerade veterinärer för händelser som har inträffat i deras yrkesutövning. Enligt nämnden får det endast gälla veterinärmedicinska frågor som har samband med behandling av ett djur, en intygsskrivning eller liknande. Ansvarsnämnden ska således ta ställning till frågan om veterinärens handlande har utförts i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet eller om åtgärden på annat sätt har utförts enligt lagen (1994:844) om behörighet att utöva veterinäryrket. Nämnden kan inte ta upp anmälningar som handlar om t.ex. bemötande eller räkningar från veterinärer.

Endast djurägare eller den som har djuren i sin vård i samband med veterinärbesöket har rätt att anmäla en veterinär. Veterinärer kan inte anmäla andra veterinärer. Inte heller har djurvänner i största allmänhet någon anmälningsrätt. Jordbruksverket som ska utöva tillsyn över veterinärkåren har dock anmälningsrätt, liksom länsveterinärerna.

Alla anmälningar leder inte till påföljd. Nämnden anger att en anmälan lämnas utan åtgärd när nämnden anser att någon kritik inte kan riktas mot veterinären eller när ett misstag bedöms som ringa. Handlar det däremot om allvarliga veterinärmedicinska bedömningar eller slarv kan påföljden bli en erinran, som är den lindrigaste disciplinpåföljden. I allvarligare fall meddelas varning. På anmälan av Jordbruksverket kan nämnden också ta upp frågan om indragning av legitimation för en veterinär. Legitimationen kan återkallas när en veterinär har gjort sig skyldig till mycket allvarliga fel i veterinärmedicinskt hänseende eller i övrigt har handlat oförsvarligt genom att exempelvis missbruka sin förskrivningsrätt av läkemedel.

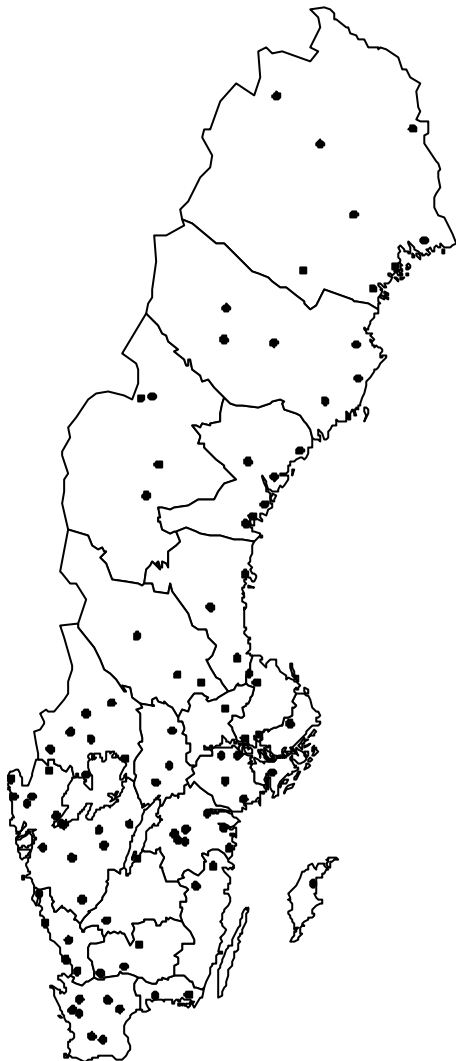
Enligt Veterinära ansvarsnämnden avgörs mellan 75 och 100 ärenden per år. De senaste tre åren har nämnden beslutat i 195 ärenden. Av dessa ledde 45 till påföljd – 34 till erinran och 11 till varning. 150 anmälningar lämnades utan åtgärd. Enligt uppgifter från nämnden har ingen legitimation dragits in under de senaste tre åren. 17 anmälningar avvisades eller avskrevs.

Av de sammanlagt 212 anmälningar som gjorts under de senaste tre åren gjordes 196 av djurägaren eller den som hade djuret i sin vård. Jordbruksverket anmälde tre fall och länsveterinärerna eller annan myndighet 13 under samma period. Av alla anmälningar var 37 riktade mot någon av Jordbruksverkets distriktsveterinärer. 190 anmälningar avsåg andra veterinärer. Av Jordbruksverkets anmälningar avsåg 2 distriktsveterinärer och 1 annan veterinär (Veterinära ansvarsnämnden 2002).

5 Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation

Staten har varit huvudman för distriktsveterinärerna sedan den 1 januari 1934. Dessförinnan var distriktsveterinärerna anställda av landstingen. Under årens lopp har verksamheten varit föremål för en rad utredningar och översyner. Den nuvarande statliga distriktsveterinärorganisationen inrättades den 1 juli 1995. Arbetet organiserades i veterinärstationer. Intäkterna från djurägarna betalas numera in till Jordbruksverket, som därefter betalar lön till distriktsveterinärerna.

Verksamheten är spridd på 72 veterinärstationer runt om i landet. Vid starten fanns 15 veterinärstationer. Etableringen av resterande stationer skedde i huvudsak 1995 och 1996. Distriktsveterinärorganisationen har till uppgift att upprätthålla en rikstäckande veterinärorganisation, vilket innebär att organisationen måste upprätthålla praktik även i djurglesa områden, se nedan.

Källa: Jordbruksverket

Vid Jordbruksverket finns en distriktsveterinäravdelning med ansvar för att leda och samordna distriktsveterinärorganisationen. Denna avdelning inrättades 1997. Avdelningen svarar bl.a. för central budget, fakturahantering, löner och avgiftssättning, arvodesuppbörd, tjänstetillsättningar samt avtals- och förhandlingsfrågor. Distriktsveterinäravdelningen beslutar också om hur många distriktsveterinärer som ska vara stationerade i varje distrikt och om stationeringsorter. Frågan om indelningen av distrikt bereds dock av djuravdelningen och beslutas av generaldirektören.

Av Jordbruksverkets arbetsordning för distriktsveterinärer framgår att en distriktsveterinär är skyldig att behandla djur inom animalieproduktionen och hästar som används i jord- eller skogsbruket (Jordbruksverket 2002d). Med animalieproduktionens djur avses alla djur som blir föda eller som producerar föda, bl.a. mjölkkor, slaktkycklingar och grisar. Ett synonymt ord till animalieproduktionens djur är lantbruksdjur. En distriktsveterinär är även skyldig att behandla sällskapsdjur samt sport- och tävlingsdjur om djuren riskerar onödigt lidande. Av arbetsordningen framgår vidare att en veterinärstation ska vara bemannad med tjänstgörande distriktsveterinär varje tjänstgöringsdag under en i förväg bestämd mottagnings- och telefontid.

5.1 Finansiering av distriktsveterinärorganisationen

Enligt Jordbruksverkets årsredovisning för 2001 omsatte distriktsveterinärorganisationen ca 355 miljoner kronor budgetåret 2001. Av verksamhetens intäkter utgjorde 85 miljoner kronor anslag och ca 270 miljoner kronor avgiftsintäkter från djurägarna. Distriktsveterinärorganisationen finansieras därmed till största delen, 76 procent, av djurägarna. Avgiftsinkomsterna får enligt regleringsbrevet i sin helhet disponeras av Jordbruksverket.

För år 2002 uppgår anslaget för distriktsveterinärorganisationens verksamhet till drygt 87 miljoner kronor. Distriktsveterinärorganisationen utgör ett eget resultatområde inom Jordbruksverket. I regleringsbrevet för 2002 anges som ekonomiskt mål för verksamheten att organisationen ska finansieras med avgifter till den del som kostnaderna inte täcks från anslaget 42:2 Bidrag till distriktsveterinärorganisationen. Anslaget är därmed utformat som ett bidrag till distriktsveterinärorganisationen. Det innebär att statsmakterna inte ger någon detaljerad information om vilka kostnader som ska betalas från anslaget. Det är Jordbruksverket som bestämmer detta.

Av årsredovisningarna för de fem senaste åren framgår att avgiftsintäkterna har ökat varje år sedan 1997 medan anslagets storlek varierat något.

Verksamhetens intäkter	1997	1998	1999	2000	2001
Intäkter av anslag	85 491*	78 109	80 277	75 669	85 753
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	179 274	198 450	209 941	254 392	269 260**
Finansiella intäkter	***	1 127	656	376	471
Summa intäkter	264 765	277 686	290 874	330 437	355 484

Källa: Jordbruksverkets årsredovisningar för 1998 – 2001

* Extra anslagsmedel tilldelades med 7 800 tkr.

** För 2001 ingår 8 400 tkr enligt regeringsbeslut fattade under året.

*** För 1997 redovisas inga finansiella intäkter.

Tabellen visar att avgiftsintäkterna har ökat från 180 miljoner kronor år 1997 till 270 miljoner kronor år 2001. Anslaget har legat på ungefär samma nivå under samma period. Omsättningen har ökat med 34 procent sedan 1997.

Åren 1995/96, 1999 och 2000 gick verksamheten med förlust. För åren 1997 och 1998 redovisades positiva resultat. För år 2001 redovisade distriktsveterinärorganisationen ett överskott på drygt 10,2 miljoner kronor. Enligt Jordbruksverkets årsredovisning för 2001 har ett omfattande besparingsprogram med bl.a. minskade kostnader för kompetensutveckling täckt förlusterna. Distriktsveterinäravdelningen anger att de statliga reglerna kräver ett resultat i balans sett över en period och att distriktsveterinärorganisationen uppfyller detta.

Användningen av anslagsmedlen

Det statliga anslaget ska täcka de merkostnader som uppstår för att organisationen ska finnas i mindre djurtäta områden och upprätthålla ”dygnet-runt-service” även i sådana områden. Jordbruksverkets djuravdelning betonar också att anslaget även finansierar beredskap för akuta officiella myndighetsuppgifter inom djurskydds- och smittskyddsområdena.

Enligt Jordbruksverket används anslagsmedlen både till att täcka kostnader för den centrala verksamheten vid Jordbruksverket och för att täcka kostnader vid stationerna. Kostnaderna för den centrala verksamheten består i huvudsak av kostnader för personal som administrerar distriktsveterinärorganisationen, kompetensut-

veckling för distriktsveterinärer och gemensamma utvecklingsinsatser, som datautveckling.

De enskilda stationernas direkta kostnader för driften, såsom kostnader för hyror, telefon, bilar, utrustning, läkemedel och material finansieras, enligt Jordbruksverket, fullt ut genom avgifter. Däremot finansieras stationernas personal av både avgifter och anslagsmedel. Fördelningen av anslagsmedel på de olika stationerna görs efter genomgång av de enskilda stationsbudgetarna. Enligt Jordbruksverket är resultatkraven hårdare i djurtäta områden än i djurglesa områden. Verket uppger att interna lönsamhetskrav, uttryckt som självfinansiering, varierar från 80 procent i norr till 92 procent i söder. En del av anslaget används också till att finansiera extra lönetillägg till veterinärer verksamma i glesbygd och för resor till avlägset boende djurägare.

Konkurrensrådet, som har till uppgift att bedöma att marknader där både offentliga och privata aktörer verkar bedrivs på ett konkurrensneutralt sätt, har uttalat sig om det statliga anslaget och om effekterna av det. Enligt rådet kan anslaget inte ses som konkurrensnedvridande, om det utgör ersättning för merkostnader till följd av att distriktsveterinärorganisationen uppfyller ett statligt åtagande. Ett krav på konkurrensneutralitet är enligt rådet att anslagsmedlen inte används för att stödja de veterinärstationer som verkar i sådana distrikt där det är möjligt att uppfylla det statliga åtagandet enbart med hjälp av kundintäkter. Så är dock inte fallet enligt rådet. Även stationer i djurtäta områden med privatpraktiserande veterinärer får del av det statliga anslaget. Mot denna bakgrund gjorde Konkurrensrådet bedömningen att konkurrens på lika villkor inte föreligger (Konkurrensrådet 1999).

Jordbruksverket gör däremot en annan bedömning. Verket anger att distriktsveterinärstationer i lönsamma områden inte får del av anslaget. Enligt verket var stationerna i Vännäs, Tibro, Vimmerby och Kungsbacka helt avgiftsfinansierade år 2001.

5.2 Distriktsveterinärorganisationen och jour

Som framgått har distriktsveterinärorganisationen skyldighet att upprätthålla jourverksamhet dygnet runt i hela landet. Denna skyldighet innebär att distriktsveterinärorganisationen behöver vara dimensionerad så att godtagbara arbetsvillkor för distriktsveterinärerna kan anordnas. Jordbruksverket anger att målet är att s.k. 4-jour inrättas vid varje distriktsveterinärstation. Det innebär att en

distriktsveterinär arbetar var fjärde vardagskväll och natt samt en helg per månad. Något motsvarande jourkrav råder inte för privatpraktiserande veterinärer, även om många av dem också upprätthåller jour.

Enligt Jordbruksverkets bedömning skulle det behövas ytterligare 40 – 50 distriktsveterinärer för att skapa godtagbara arbetsvillkor på alla stationer. Rimliga arbetsvillkor är inte enbart fråga om jour och beredskap utan även en tillräcklig bemanning för att medarbetarna ska kunna ta ut komplementigheter, ha beredskap för sjukskrivningar och semesterar, uppger verket. En veterinär upprätthåller beredskap när denne är tillgänglig för veterinäruppdrag. Med jour avses den tid som veterinären genomför en förrättning och behandlar ett djur.

Distriktsveterinärernas fackliga företrädare anger att organisationen behöver öka med 80 – 100 distriktsveterinärer jämfört med dagens dimensionering. De framhåller också att rådande jourförhållanden är ohållbara i längden och att frågan behöver få en långsiktig lösning där fler veterinärer delar på jouten.

Trots organisationens skyldighet att upprätthålla praktik och jour i hela landet gör den inte det. Det gäller bl.a. distrikt kring Oskarshamn, Kalmar och Öland. I dessa distrikt upprätthåller ett 20-tal privatpraktiserande veterinärer dygnstäckande jour. För detta åtagande från de privatpraktiserande veterinärerna utgår ingen ersättning från det statliga anslaget. Förklaringen till detta är en överenskommelse som gjordes mellan Jordbruksverket och Sveriges Veterinärförbund 1995 när den nya distriktsveterinärorganisationen inrättades. Statens jordbruksverk menade att veterinärerna kunde välja att vara anställd eller privat veterinär utan ersättning från staten.

5.3 Distriktsveterinärernas myndighetsutövande arbetsuppgifter

Distriktsveterinärerna utför myndighetsutövande arbetsuppgifter på uppdrag av verkets djuravdelning. Det gäller bl.a. uppdrag att:

- skriva intyg vid in- och utförelse av djur
- delta i smittskyddsutredningar
- vara karantänsveterinär

- utöva tillsyn över djurhälsa och hygien vid mjölkproduktion
- utöva tillsyn över avfallsanläggningar med animaliskt avfall
- kontrollera och ta salmonellaprover på fjäderfä.

Distriktsveterinärernas myndighetsutövande uppdrag uppgick till 10 784 av totalt 629 678 behandlingar. De myndighetsutövande arbetsuppgifterna utgjorde därmed 2 procent av distriktsveterinärorganisationens behandlingar år 2001 (Jordbruksverket 2002e). Distriktsveterinärorganisationens ersättning för de myndighetsutövande uppdragen uppgick till 11 miljoner kronor av de totala avgiftsintäkterna på 270 miljoner kronor. Det innebär att distriktsveterinärorganisationens intäkter från myndighetsutövande uppdrag uppgick till 4,2 procent av samtliga avgiftsintäkter år 2001.

En statlig distriktsveterinär utför således myndighetsutövande uppdrag åt djuravdelningen parallellt med veterinär uppdragsverksamhet åt djurägare. Detta innebär att distriktsveterinärerna vid sina besök hos lantbrukarna kombinerar myndighetsutövning med veterinärtjänster.

Förhållandet att en distriktsveterinär fungerar både som stats-tjänsteman och behandlande veterinär i konkurrens med privat-praktiserande veterinärer har dock ifrågasatts. Både Statskontoret och EU-kommissionen har uppmärksammat detta förhållande, se avsnittet om Jordbruksverkets dubbla roller.

Konkurrensrådet har också i ett yttrande menat att dubbelrollen kan innebära både nackdelar och fördelar från konkurrenssynpunkt. Rådet skriver att en viss konkurrensfördel kan uppkomma för distriktsveterinärer – i förhållande till privata veterinärer med inriktning på lantbruksdjur – då det är rimligt att anta att lantbrukaren upplever det bekvämt att anlita samma person för veterinäruppdrag. Rådet skriver också att de dubbla rollerna i vissa fall kan vara en nackdel. Det har hänt att lantbrukare har övergått till att anlita privata veterinärer när den statliga distriktsveterinären kommit med påpekanden. Konkurrensrådet menar att detta förhållande, som innebär att lantbrukare med invändningsfria mjölkkrum tjänar på att anlita statliga distriktsveterinärer medan lantbrukare med mindre invändningsfria mjölkkrum skulle tjäna på att anlita privata veterinärer, är principiellt otillfredsställande. Kon-

kurrensrådet drar slutsatsen att problemen inte kan lösas inom ramen för nuvarande organisation, utan situationen kräver att distriktsveterinärorganisationen organisatoriskt separeras från Jordbruksverket (Konkurrensrådet 1999).

Efter en anmälan 1996 mot Jordbruksverket till Justitieombudsmannen har JO uttalat sig i frågan om jäv och myndighetsutövning inom veterinärväsendet. Justitieombudsmannen gjorde följande bedömning:

Mot bakgrund av det anförda är det tydligt att statsmakterna ansett att den statliga distriktsveterinärorganisationens utformning i den nya situationen i princip innebär betryggande skydd mot uppkomsten av jävssituationer. Med hänsyn härtill finns det enligt min mening inte grund för att kritisera Jordbruksverket i sammanhanget. Samtidigt bör det inte förnekas att man rör sig på en glidande skala där ändrade förhållanden när det gäller konkurrensutsatthet och arvodesberoende kan komma att påverka bedömningen. Det finns därför anledning för berörda instanser att följa utvecklingen inför den aviserade nya översynen av veterinärväsendet (Justitieombudsmannen 1996).

I juni 1999 inkom ytterligare skrivelser till Justitieombudsmannen om jäv och myndighetsutövning. I beslutet från 2001 hänvisar JO till Konkurrensrådets slutsatser att konkurrensneutralitet inte råder mellan den statliga distriktsveterinärorganisationen och privatpraktiserande veterinärer. Justitieombudsmannen hänvisar samtidigt till sin tidigare ståndpunkt i jävsfrågan och sin granskningsuppgift och finner ingen anledning att göra något ytterligare uttalande eller vidta någon åtgärd (Justitieombudsmannen 2001).

5.4 Distriktsveterinärernas behandlingar av olika djurslag

Distriktsveterinärerna debiterade för sammanlagt 629 678 behandlingar år 2001. Mellan 1999 och 2001 ökade antalet debiterade behandlingar med drygt 48 000 eller 8,3 procent, enligt Jordbruksverkets årsredovisningar. Som följd av att statistiken lagts om fr.o.m. 1999 saknas jämförbar statistik för åren före 1999.

Av årsredovisningarna framgår också att antalet behandlingar på animalieproducerande djur minskade med drygt 30 000 mellan 1999 och 2001. Det motsvarar en minskning med 9 procent. Antalet debiterade behandlingar på sällskapsdjur och sporthästar ökade med drygt 67 000 under samma period, vilket motsvarar en ökning med 34 procent. På drygt 51 000 debiteringar hade di-

striktsveterinärerna inte angett vilket djurslag debiteringarna avsåg. Enligt distriktsveterinärorganisationen beror det på att debiteringarna avser speciella uppdrag som inspektioner och intygs-skrivningar som inte kräver att djurslag anges.

Utvecklingen innebär att distriktsveterinärerna numera behandlar sällskapsdjur och animalieproducerande djur i nästan lika stor utsträckning. Av de debiterade behandlingarna 2001, där djurslag angetts, avsåg 54 procent animalieproducerande djur och 46 procent sällskapsdjur och sporthästar.

Distriktsveterinärernas debiterade behandlingar fördelade på djurslag

År	Animalie- produceran- de djur	Sällskaps- djur inkl. sporthästar	Ej angivet djurslag	Alla djur- slag
1999	343 417	198 774	39 206	581 397
2000	309 112	249 634	58 602	617 348
2001	312 573	265 900	51 205	629 678
Förändring 1999–2001, procent	- 8,9	33,7	30,6	8,3

Källa: Jordbruksverkets årsredovisning för 2001

Ökningen av behandlingar på sällskapsdjur och sporthästar kan enligt Jordbruksverket förklaras av att denna marknad ökat för alla veterinärer. Tjänstemän vid distriktsveterinärorganisationen framhåller att de inte har ökat sin marknadsandel på sällskapsdjur.

En annan orsak till att distriktsveterinärerna i större utsträckning arbetar med sällskapsdjur är att lantbrukdjurens behov av veterinärvård generellt minskar. Ett annat motiv för distriktsveterinärer att behandla sällskapsdjur är att de behöver upprätthålla sin veterinära kompetens på dessa djur. Distriktsveterinärer uppger att de under jourtid måste svara på frågor från sällskapsdjurägare och ge behandlingar vid behov. I Jordbruksverkets arbetsordning för distriktsveterinärer anges, som tidigare framgått, att en distriktsveterinär, om djurskyddsskäl föreligger, är skyldig att behandla sällskapsdjur samt sport- och tävlingsdjur.

Det ekonomiska målet för statlig avgiftsbelagd verksamhet är som regel full kostnadstäckning. Avgifterna ska beräknas så att intäkterna på några års sikt täcker samtliga kostnader, varken mer eller mindre (Ekonomistyrningsverket 2001).

Målet om full kostnadstäckning gäller dock inte Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation där verksamheten också finansieras med anslagsmedel. Varje år ska Jordbruksverket, liksom andra myndigheter som tar ut avgifter, samråda med Ekonomistyrningsverket om avgifterna. Eftersom full kostnadstäckning inte gäller i detta fall måste Ekonomistyrningsverket bedöma förslagen till förändringar av avgifterna utifrån andra kriterier än full kostnadstäckning. Enligt tjänstemän på Ekonomistyrningsverket gör verket i detta fall en rimlighetsbedömning av de föreslagna avgiftsförändringarna utifrån det samrådsunderlag som Jordbruksverket har lämnat in.

En myndighet ska efter samråd med Ekonomistyrningsverket själv fatta beslut om storleken på sina avgifter. Eftersom målet om full kostnadstäckning inte gäller distriktsveterinärorganisationen behöver avgifterna inte sättas högre än att ett nollresultat kan uppnås, när hänsyn tas till både avgiftsintäkter och anslag. I praktiken innebär detta att avgifterna kan sättas något lägre än vad som skulle ha varit fallet om principen om full kostnadstäckning hade gällt.

Flera veterinärer som har intervjuats under granskningen har framhållit att Jordbruksverkets avgifter är vägledande för andra veterinärers avgifter. Det finns ingen tillgänglig statistik över vilka avgifter privatpraktiserande veterinärer tar ut, men enligt uppgifter från Sveriges Veterinärförbund kan de privata veterinärernas avgifter ligga både under och över de statliga avgifterna. Enligt förbundet ligger dock de privata veterinärernas avgifter i allmänhet strax under de statliga.

Distriktsveterinärernas avgifter

Vilka avgifter som distriktsveterinärerna får ta ut regleras i förordning (1994:1313) om avgifter vid veterinär yrkesutövning och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2001:74) om avgifter vid veterinär yrkesutövning.

Avgifter tas ut för fyra huvudområden:

- stationsavgift
- resor
- medicin och förbrukningsmaterial
- arvode och inställelseavgift.

Vid varje veterinärförrättning debiteras en stationsavgift. Stationsavgiften är lägre när veterinären reser för att behandla lantbruksdjur, inklusive lantbrukets hästar, än när det gäller behandlingar av sällskapsdjur och sporthästar. En av anledningarna till detta är att lantbrukets djur tar mindre resurser i anspråk på stationen. Jordbruksverket beslutar vilka stationsavgifter stationerna ska ta ut. Enligt Jordbruksverket tillämpas 12 olika stationsavgifter. Stationsavgiften är därmed också den del av avgiften som kan variera mellan olika orter.

I övrigt är priserna desamma oavsett var i landet veterinärförrättningen görs. Priset för en mils resa i Skåne är samma som en mils resa i Norrland, medicinpriserna är desamma oavsett var i landet det sjuka djuret finns. Priset på läkemedel bestäms av Jordbruksverket centralt genom ett generellt påslag på inköpspriset. Enligt Jordbruksverket ska påslaget täcka kostnader för spill och inkurans enligt självkostnadsprincipen. Veterinärarvodet är desamma oavsett om det är en veterinär med lång erfarenhet som utför behandling eller en mindre erfaren veterinär.

Arvodet debiteras per åtgärd eller enligt timtaxa. Timtaxan har tre nivåer där timtaxan för lantbrukets djur är 330 kronor, timtaxan för övriga djur 390 kronor och timtaxan för rådgivning vid förebyggande djurhälsovård 410 kronor (augusti 2002). Högre timtaxor tillämpas under jourtid.

För varje förrättning som innebär resa debiteras också en inställelseavgift. Vid resa upp till 30 minuter är avgiften fast. Därefter debiteras den efter timtaxa. Inställelseavgiften är densamma för alla stationer.

Varje år ska Jordbruksverket samråda med Ekonomistyrningsverket om avgifterna. Av Ekonomistyrningsverkets underlag från de senaste sex årens samråd framgår att avgifterna var oförändrade åren 1997 och 1998 jämfört med 1996. Även 2002 är avgifterna oförändrade jämfört med 2001. Åren 1999, 2000 och 2001 genomfördes taxehöjningar. Sammantaget under sexårsperioden gjordes större förändringar av avgifterna åren 1999 och 2001 jämfört med de andra åren.

Ekonomistyrningsverket tillstyrkte dock inte avgiftshöjningarna för år 2001. Ekonomistyrningsverket skriver att verket avstår från att yttra sig över förslagen till de ändrade avgifterna eftersom den konsekvensutredning som Jordbruksverket bifogat inte bedömdes som tillräcklig som samrådsunderlag. Eftersom avgiften består av många delkomponenter är den också svår att överblicka, menar tjänstemän på verket.

Distriktsveterinärorganisationens anslagsintäkter uppgick till 85 miljoner kronor 2001 vilket motsvarar 23 procent av samtliga intäkter. Det genomsnittliga priset per behandling uppgick till 370 kronor (Jordbruksverket 2002e). Om verksamheten skulle övergå till att bli helt avgiftsfinansierad skulle det genomsnittliga priset behöva höjas till ca 465 kronor. Då har emellertid ingen hänsyn tagits till djurägarnas priskänslighet. Djurägaren kanske skulle avstå från att kontakta veterinär eller kontakta veterinären mer sällan om priset höjdes.

5.6 Distriktsveterinärernas lönesystem

Distriktsveterinärernas löner består av flera delar. Lönerna består i huvudsak av grundlön och tantiem. Grundlönen är fast, medan tantiemet är rörligt. Tantiemet uppgår till 36 procent av inrapporterade bruttoarvodet. Djurägaren betalar in både veterinärens arvode och andra avgifter till Jordbruksverket. 36 procent av arvodet utgår nästföljande månad som lön till den distriktsveterinär som har gjort debiteringen. Den resterande delen av debiteringen behålls av Jordbruksverket.

Lönesystemet innebär att ju fler debiteringar som distriktsveterinärer hinner med desto högre lön erhåller de. När distriktsveterinärer är på utbildning eller möten får veterinärerna i stället s.k. jämförelselön som ska kompensera för bortfall av tantiem.

För de distriktsveterinärer som förordnas som stationschef tillkommer stationschefstillägg. Tillägget är ett fast tillägg per månad och varierar mellan olika stationer beroende på antalet anställda på stationerna. Det utgår även s.k. glesbygdstillägg till distriktsveterinärer på vissa orter. Ledighet eller ekonomisk ersättning ges dessutom för beredskap och jour som fullgörs under helg.

6 Djurägares erfarenheter av veterinärer

Revisorerna har inte granskat om djurägare är nöjda med veterinärers arbete eller om djuren får den vård de behöver i enlighet med djurskyddslagens bestämmelser. Jordbruksverket har dock vid två tillfällen låtit undersöka om djurägare är nöjda med distriktsveterinärernas arbete. Undersökningarna omfattar både ägare till lantbruksdjur och sällskapsdjur. Revisorerna har genomfört en undersökning om lantbrukares möjligheter att byta veterinär. Som tidigare har framgått har ägare till sällskapsdjur ofta möjlighet att resa med sitt djur till en veterinärklinik eller ett djursjukhus. Ägare av lantbruksdjur och hästar måste däremot förlita sig till den eller de veterinärer som finns i närbelägna orter och i stället be dem besöka gården. I detta avsnitt redovisas resultaten från dessa undersökningar.

6.1 Lantbrukares möjligheter att byta veterinär

Under sommaren 2002 frågade Riksdagens revisorer 120 slumpmässigt utvalda lantbrukare om deras möjligheter att byta veterinär. Frågorna gällde bl.a. lantbrukarnas möjligheter att välja veterinär och deras erfarenheter av olika veterinärer samt om de anlitar någon annan veterinär för hunden eller katten. Frågorna till lantbrukarna finns i bilaga 1.

Av telefonintervjuerna framkommer att lantbrukare oftast är trogna kunder. Av de 120 lantbrukarna svarade närmare 70 procent (83 lantbrukare) att de anlitat samma veterinär de senaste två åren. 28 procent (34 lantbrukare) hade anlitat olika veterinärer och 3 procent (3 lantbrukare) kunde inte svara på om de anlitat en eller flera veterinärer.

Av dem som hade bytt veterinär de senaste två åren angav 18 procent (22 lantbrukare) att de hade gjort det för att deras ordinarie veterinär inte var anträffbar till följd av ledighet. Detta tyder på att det är ganska ovanligt att lantbrukare byter veterinär.

Andel lantbrukare som	Procent
– har anlitat samma veterinär de senaste två åren	69
– anlitat olika veterinärer	28
– inte visste om de anlitat en eller flera veterinärer	3
Summa	100

Källa: Riksdagens revisorer, 2002

Av intervjuerna framgår också att 35 procent av lantbrukarna (42 lantbrukare) är medvetna om att de har en alternativ veterinär som de kan anlita. Av lantbrukarna uppgav 18 procent (22 lantbrukare) att de inte hade möjlighet att anlita någon annan veterinär och 47 procent (56 lantbrukare) kände inte till om de hade möjlighet att välja en annan veterinär eller inte. Nästan hälften av de lantbrukare som intervjuades hade således ingen uppfattning om de själva hade valmöjlighet när det gäller veterinär. Detta kan förklara lantbrukarnas benägenhet att anlita samma veterinär.

Lantbrukares möjlighet att byta veterinär

Andel lantbrukare som	Procent
– har möjlighet att byta veterinär	35
– inte har möjlighet att byta veterinär	18
– inte kände till om möjligheten fanns	47
Summa	100

Källa: Riksdagens revisorer, 2002

Av de 120 lantbrukarna svarade 23 procent (27 lantbrukare) att de anlidade samma veterinär till hunden eller katten som till lantbrukardjuret. 30 procent av lantbrukarna (36 lantbrukare) svarade att de hade anlitat en annan veterinär för hunden eller katten än den veterinär som de anlitar för lantbrukardjuret. Anledningen till

dessa byten uppgavs vara att de hade behövt anlita en specialist på smådjur. De övriga 47 procenten (57 lantbrukare) som intervjuades angav att de inte hade haft något behov av veterinär till hunden eller katten. 2002/03:4

Lantbrukares benägenhet att anlita samma veterinär till sällskapsdjur som till lantbruksdjur

Andel lantbrukare som	Procent
– anlitar samma veterinär till sällskapsdjur som till lantbruksdjuren	23
– anlitar en annan veterinär till sällskapsdjuren	30
– inte har haft något behov av veterinär	47
Summa	100

Källa: Riksdagens revisorer, 2002

6.2 Djurägares synpunkter på distriktsveterinärernas arbete

Jordbruksverket lät åren 1999 och 2000 göra undersökningar om hur distriktsveterinärernas kunder uppfattar dessa veterinärers arbete. Undersökningarna visade att distriktsveterinärerna låg på indexvärdet 88 av 100 i det s.k. nöjd-kund-indexet båda åren. Det är ett mycket högt värde totalt sett, enligt företaget som har genomfört undersökningarna. Företaget menar dock att det höga värdet för distriktsveterinärerna kan förklaras av att konkurrensen troligtvis inte är lika hård inom veterinärkåren som inom andra branscher (LUI Marknadsinformation AB 2000).

I undersökningarna mäts kundnöjdheten genom tre frågor: kundnöjdhet, förtroende och lojalitet. På frågan om kundnöjdhet svarade 9 av 10 att de är nöjda med sin närmaste distriktsveterinär. Andelen nöjda kunder minskade dock mellan 1999 och 2000 från 92 till 89 procent. På frågan om förtroende uppgav 86 procent att de skulle rekommendera sin närmaste distriktsveterinär till någon annan person. Förtroendet var lika stort båda åren. På frågan om lojalitet uppgav 9 av 10 att de var lojala mot distriktsveterinärerna

och att de skulle vända sig till dem även vid senare tillfälle. Även 2002/03:4
lojaliteten var oförändrad mellan 1999 och 2000.

Sammantaget visar undersökningarna att kunderna är mycket nöjda med distriktsveterinärernas arbete. Resultatet för 2000 indikerar dock en svag försämring bland de kunder som är ägare till lantbruksdjur, där andelen nöjda kunder sjönk från 95 procent år 1999 till 90 procent år 2000.

Undersökningarna som Jordbruksverket lät göra innehöll också frågor om vad kunderna är mest nöjda med. Undersökningarna visade att flest kunder var nöjda med det personliga bemötandet och den veterinärmedicinska kompetensen hos distriktsveterinärerna.

Undersökningarna omfattade även frågor till distriktsveterinärernas kunder om vilka områden som kunderna är missnöjda med. Det framkommer att mer än hälften, 55 procent av kunderna, är missnöjda med priset. Detta gäller i större utsträckning ägare till lantbruksdjur av vilka 62 procent uppgav sig vara missnöjda. Bland ägare till sällskapsdjur uppgav 47 procent att de var missnöjda med priset.

Inom veterinärkåren har det sedan 1995 funnits ett missnöje över hur statsmakterna har utformat villkoren för konkurrens mellan privatpraktiserande veterinärer och statligt anställda distriktsveterinärer. Det är i första hand privatpraktiserande veterinärer som behandlar lantbruksdjur eller sällskapsdjur som är missnöjda med villkoren. Representanter för privatpraktiserande veterinärer karakteriserar förhållandena som en konflikt mellan privatpraktiserande veterinärer och Jordbruksverket.

Under granskningen har det framkommit att missnöjet med de förhållanden som råder har flera orsaker. De är i huvudsak följande:

- det råder olika ekonomiska villkor vid jour och långa resor
- de statliga distriktsveterinärerna ökar sin praktik på sällskapsdjur
- Jordbruksverket har dubbla roller.

Missnöjet som råder har kommit till uttryck i bl.a. anmälningar till Justitieombudsmannen och skrivelser till Konkurrensrådet. Under våren och sommaren 2002 har också missnöjet inom Sveriges Veterinärförbund tilltagit. Av debatten har framgått att veterinärkåren är splittrad. Privatpraktiserande veterinärers förening inom Sveriges Veterinärförbund fattade i augusti beslut om att föreningen ska läggas ned. Frågan ska slutligt avgöras på förbundets fullmäktigemöte. De privatpraktiserande veterinärerna har för avsikt att bilda en ny förening utanför förbundet.

Jordbruksverket menar att en del av missnöjet beror på andra förhållanden än konkurrensvillkoren för olika veterinärgrupper. Enligt Jordbruksverket kan missnöjet även hänföras till flyttning av stationeringsorter, etablering av veterinärstationer, nytt lönesystem och införande av arbetsledning som gjordes 1995.

Omorganisationen 1995 innebar att ca 100 veterinärer valde att avsluta sin statliga anställning och övergå till att bedriva verksamhet i privat regi. Detta innebar att vissa distrikt betjänas enbart av distriktsveterinärer, vissa distrikt av enbart privatpraktiserande veterinärer och andra av både privatpraktiserande veterinärer och distriktsveterinärer.

Jordbruksverket har försökt komma till rätta med missnöjet. Verket beslutade i september 1999 att uppdra åt en arbetsgrupp med representanter för Sveriges Veterinärförbunds styrelse, LRF,

länsveterinärerna, verkets administrativa avdelning samt distriktsveterinär- och djuravdelningarna att gemensamt ta fram förslag till hur den veterinära fältverksamheten skulle kunna utvecklas. Arbetsgruppen har haft i uppdrag att bl.a. komma med förslag på joursamverkan mellan veterinärgrupperna, fastställa omfattningen av distriktsveterinärernas arbete med sällskapsdjur och ge förslag till service till avlägset boende djurägare. Den 16 september 2002 avlämnade arbetsgruppen sin slutrapport (Jordbruksverket 2002f).

Arbetsgruppen konstaterar att det inte går att precisera eller begränsa distriktsveterinärernas arbete med sällskapsdjur. Gruppen har inte heller funnit någon lösning på frågan om statlig ersättning för resor för privatpraktiserande veterinärer till avlägset boende djurägare. Arbetsgruppen beklagar att gruppens förslag att starta en försöksverksamhet med samarbete om jour och beredskap i Hallands län inte kunde genomföras.

Frågan om konkurrensvillkor för privatpraktiserande veterinärer och statligt anställda distriktsveterinärer samt frågan att skilja Jordbruksverkets uppdragsverksamhet från myndighetsutövning har behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen sedan 1995. I två motioner (mot. 2001/02: MJ207 och mot. 2001/02: MJ309) hösten 2001 föreslås att regeringen lämnar förslag som innebär konkurrensneutralitet mellan veterinärer och att Jordbruksverkets uppdragsverksamhet avskiljs från verkets myndighetsutövning. Miljö- och jordbruksutskottet avstyrkte båda motionerna med hänvisning till det pågående arbetet i den arbetsgrupp som Jordbruksverket hade tillsatt (bet. 2001/02: MJU02). Riksdagen avslög motionerna i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2001/02:106).

7.1 Olika ekonomiska villkor

Under granskningen har framkommit att det råder olika ekonomiska villkor för distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer. Det handlar i huvudsak om ersättning från det statliga anslaget när det gäller upprätthållande av jour och långa resor.

Länsveterinärer menar dock att de olika ekonomiska villkoren visar sig även när det gäller veterinärernas möjligheter att delta i kurser och vidareutbildning. De menade att det är mer ekonomiskt kännbart för privatpraktiserande veterinärer än distriktsveterinärer att delta i utbildning. Länsveterinären i Stockholms län har framfört att detta inte är tillfredsställande, särskilt inte vid utbildningar

om smittskyddsfrågor. Alla berörda veterinärer behöver enligt hans mening få kontinuerlig utbildning i sådana frågor. 2002/03:4

Representanter för privatpraktiserande veterinärer förklarar att de under utbildningstiden går miste om intäkter. De anser att det inte är rättvist att staten bekostar utbildning för distriktsveterinärer, men lämnar utbildningsansvaret åt privata initiativ i de distrikt där det saknas distriktsveterinärer. Som framgått har distriktsveterinärerna jämförelselön när de deltar i utbildning. Representanter för distriktsveterinärerna uppger dock att jämförelselönen ofta är lägre än den tantiemlön som de annars hade fått. Utbildning innebär därmed ett visst inkomstbortfall även för distriktsveterinärer.

Olika ekonomiska villkor vid jour

Under granskningen har det framkommit att ersättningen för jour är en källa till missnöje. Distriktsveterinärorganisationen ska som framgått upprätthålla riks- och dygnstäckande jour för i första hand lantbrukets djur. För detta utgår statliga medel. Därigenom, menar flera bedömare, har distriktsveterinärerna en konkurrensfördel. Jour anges bland många veterinärer vara ett viktigt konkurrensmedel. Jordbruksverket menar att den möjliga konkurrensfördelen ska vägas mot de nackdelar som finns med jour, bl.a. höga personalkostnader och svårigheter att rekrytera veterinärer.

Många privata veterinärer upprätthåller också jour- och beredskapsverksamhet. Enligt uppgifter från Privatpraktiserande veterinärers förening inom Sveriges Veterinärförbund sköts betydligt mer än 50 procent av all jour- och beredskapsverksamhet på lantbruksdjur i landet av privatpraktiserande veterinärer, utan kostnad för staten. Föreningen anger också att hälften av alla mjölkko-besättningar betjänas av privata veterinärer och att samtliga av dessa med några få undantag upprätthåller jour. Privatpraktiserande veterinärer som har specialiserat sig på lantbruksdjur i orter där ingen distriktsveterinärstation finns etablerad riskerar därtill att en distriktsveterinärstation etableras på orten om de inte upprätthåller jouden utan kompensation för detta. Privatpraktiserande veterinärer på sällskapsdjur anger att de möter konkurrens från distriktsveterinärer eftersom de finns tillgängliga dygnet runt. Det innebär risk för att kunderna därefter, dag som natt, alltid väljer att uppsöka distriktsveterinärerna.

Flera privatpraktiserande veterinärer uppges ha tröttnat på att upprätthålla jour. De stänger av sina telefoner och hänvisar till den

statliga organisationen efter kl. 17 och under helger. Enligt uppgifter från privatpraktiserande veterinärer finns det sådana exempel i Kronobergs, Västra Götalands och Skåne län. Distriktsveterinärer uppger att detta sannolikt sker i samtliga län. Det förekommer också att parallella jourer upprätthålls, bl.a. i Halland, Västra Götaland och Skåne. Det innebär att distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer samtidigt upprätthåller jour. Flera veterinärer, både statligt anställda och privatpraktiserande, anger att detta är slöseri med resurser.

Jordbruksverket gör bedömningen att huvuddelen av de privatpraktiserande veterinärerna inte har en heltäckande jour men uppger också att statistik saknas. Det finns också orter där samarbete mellan distriktsveterinärerna och de privata veterinärerna fungerar bra. Exempel på sådana orter är Örebro, Katrineholm, Bollnäs och Skellefteå.

Ett exempel på att det är svårt att upprätta samarbete mellan distriktsveterinärorganisationen och privatpraktiserande veterinärer är det s.k. Hallandsförsöket. Hallandsförsöket innebar att veterinärerna inom länet skulle samarbeta kring och dela på juren oavsett om de var statligt anställda eller privatpraktiserande veterinärer. Idén kom från den arbetsgrupp, med representanter från bl.a. Veterinärförbundet, länsveterinärerna och Jordbruksverket, som på initiativ av Jordbruksverket tillsattes 1999 med uppdrag att utveckla den veterinära fältverksamheten. En del i Hallandsförsöket var att även ekonomiskt kompensera de privatpraktiserande veterinärerna för långa resor och jourarbete från det statliga anslaget. Halland valdes som försöksområde eftersom länet är litet till ytan, vilket innebär förhållandevis korta restider för veterinärerna och att det i två av distrikten finns både privatpraktiserande veterinärer och distriktsveterinärer. I två distrikt upprätthöll veterinärerna dessutom parallella jourer. Parterna kunde dock inte enas om storleken på den ekonomiska ersättningen eller utformningen av villkoren. Detta resulterade i att något samarbete kring juren inte kom i gång.

Som tidigare har framgått har Jordbruksverket avstått från att etablera distriktsveterinärstationer på några orter. Det gäller bl.a. distrikt kring Oskarshamn, Kalmar och Öland. På dessa orter upprätthåller ett 20-tal privatpraktiserande veterinärer dygnstäckande beredskap och jour. För detta åtagande från de privatpraktiserande veterinärerna utgår ingen statlig ersättning från det statliga anslaget. Representanter för de privatpraktiserande veterinärerna i dessa områden menar att de lever under hotet att om de inte sköter jou-

ren kommer Jordbruksverket att etablera statliga stationer i området eftersom verket är skyldigt att upprätthålla jourverksamhet i landet. Samtidigt hänvisar verket till undantag för dessa områden för att slippa ersättningsansvar. De privatpraktiserande veterinärerna i området anser inte detta vara rättvist. Det ska också nämnas att området kring Oskarshamn, Kalmar och Öland är ett djurtätt område med ett förhållandevis stort behov av veterinära tjänster, vilket inneburit att områdets djurägare hittills kunnat bära kostnaderna för den veterinära jourverksamheten.

Jordbruksverket menar att liknande förhållanden även gäller för några distriktsveterinärstationer, bl.a. Vimmerby och Tibro, som har en hög självfinansieringsgrad och inte belastar det statliga anslaget.

Olika ekonomiska villkor vid långa resor

För att tillhandahålla veterinärtjänster till rimliga kostnader även på landsbygden finns ett särskilt statligt bidrag som ska ersätta veterinärer för resekostnaderna vid långa resor till avlägset boende djurägare. Bidraget utgår endast när en statlig distriktsveterinär gör resan.

Bidraget belastar anslaget *42:2 Bidrag till distriktsveterinärorganisationen* och är utformat så att ersättning utgår efter sex mils resa tur och retur vid behandling av lantbruksdjur, djur och hästar som huvudsakligen används i jord- och skogsbruk. Statens utgifter för ersättning för djursjukvård till avlägset boende djurägare uppgick sammanlagt till 6,5 miljoner kronor år 2001. 42 procent av ersättningen från bidraget utgick till resor i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Värmlands län (Jordbruksverket 2002e).

Representanter för privatpraktiserande veterinärer anger att bidraget kan utgöra en viktig finansieringskälla för veterinären. Vid en resa på 10 mil enkel resa betalar djurägaren veterinärernas resekostnad för 6 mil. För resterande 4 mil utgår ersättning från det statliga anslaget när en distriktsveterinär gör resan. En privatpraktiserande veterinär eller djurägaren får själva betala för hela resekostnaden vid motsvarande resa i de distrikt som saknar distriktsveterinärer. Representanter för privatpraktiserande veterinärer uppger att det sällan är ekonomiskt hållbart att göra en sådan resa som privatpraktiserande veterinär. De menar också att distriktsveterinärerna härigenom får en konkurrensfördel i de distrikt

Tjänstemän i Jordbruksverket anger att en av orsakerna till att bidrag inte utgår när privatpraktiserande veterinärer gör långa resor är att det skulle leda till en alltför omfattande administration om bidraget även skulle utgå till dem. Det finns risk för att administrationskostnaderna skulle bli oproportionerligt stora i förhållande till bidragets storlek. Jordbruksverket uppger också att det finns möjligheter för privata veterinärer att samarbeta med distriktsveterinärer om jouten. I sådana fall skulle bidraget utgå även till dem.

Konkurrensrådet har yttrat sig i frågan om bidraget för avlägset boende. Rådet har menat att bidragssystemet är utformat på ett icke konkurrensneutralt sätt och har dragit slutsatsen att bidragets utformning har minskat privata veterinärers intresse för att etablera sig i glesbygdsregioner (Konkurrensrådet 1999).

7.2 Distriktsveterinärerna ökar sin praktik på sällskapsdjur

Under granskningen har framkommit att privatpraktiserande veterinärer som arbetar med sällskapsdjur och sporthästar är irriterade över att distriktsveterinärerna i allt större utsträckning behandlar sällskapsdjur. Av tradition tillgodoser veterinärer i privat verksamhet i stor utsträckning behovet av veterinärtjänster för sällskapsdjur, även om regionala skillnader finns.

Ökningen av behandlingar på sällskapsdjur och sporthästar kan enligt Jordbruksverket förklaras av att denna marknad ökat för alla veterinärer. Distriktsveterinärorganisationen framhåller att den inte ökat sin marknadsandel på sällskapsdjuren.

De Privatpraktiserande veterinärernas förening har ifrågasatt om denna utveckling överensstämmer med statsmakternas intentioner. De menar att det är tveksamt om statsmakterna har haft för avsikt att de statliga distriktsveterinärerna ska expandera på ett område som av tradition i stor utsträckning har skötts av privatpraktiserande veterinärer. Även om efterfrågan på veterinärtjänster för sällskapsdjur och sporthästar har ökat kraftigt är det tveksamt, menar de, om statsmakternas avsikt verkligen har varit att staten ska expandera sin verksamhet inom denna verksamhetsgren.

I regleringsbrevet till Jordbruksverket för år 2001 anges att distriktsveterinärorganisationen i första hand ska tillgodose behoven

hos djur inom animalieproduktionen och hos hästar som används inom jord- och skogsbruket. Där sägs ingenting om att statsmakternas intentioner har varit att den statliga distriktsveterinärorganisationen ska behandla alltfler sällskapsdjur.

I regleringsbrevet sätter regeringen dock upp ytterligare ett mål för distriktsveterinärorganisationen. Det är det ekonomiska målet, som innebär att verksamheten skall finansieras med avgifter till den del som kostnaderna inte täcks från anslaget 42:2 Bidrag till veterinärorganisationen. Det ekonomiska målet i kombination med kravet på upprätthållande av jour med för distriktsveterinärerna godtagbara arbetsvillkor innebär ekonomiska drivkrafter för distriktsveterinärorganisationen att öka sin praktik på sällskapsdjur och sporthästar. Även distriktsveterinärernas lönesystem med delvis rörlig lön skapar drivkraft att behandla sällskapsdjur.

Enligt tjänstemän i Jordbruksverket har det inte varit aktuellt att dra ned på omfattningen av verksamheten eller antalet anställda. I ett yttrande till Konkurrensrådet skriver verket:

Vid de genomgångar som gjorts för år 1998 kan konstateras att sällskapsdjursverksamheten totalt sett medför ett tillskott till distriktsveterinärorganisationen, dvs. att utan sällskapsdjurspraktik skulle det statliga anslaget behöva vara högre för att täcka den totala verksamhetens kostnader. Detta ligger väl i linje med att verksamheten skall täcka sina egna kostnader, och att den således ej drivs i vinstsyfte. (Konkurrensrådet 1999).

Någon liknande kartläggning för 1999 och senare år har enligt Jordbruksverket inte gjorts. En sådan kartläggning är enligt verket inte heller längre möjlig att göra eftersom det i verkets redovisningssystem inte går att särskilja kostnader för sällskapsdjursverksamheten från kostnader för andra djurslag. Distriktsveterinäravdelningen uppger att man inte har något återrapporteringskrav till regeringen när det gäller resultatet för sällskapsdjursverksamheten.

I verkets redovisningssystem finns statistik över intäkterna och hur de fördelar sig mellan olika djurslag. Andelen av intäkterna som kommer från behandlingar av sällskapsdjur har ökat mellan åren 2000 och 2001, medan intäkterna från behandlingar på animalieproducerande djur har minskat. Den andel av intäkterna som kommer från behandlingar av hästar är oförändrad mellan åren. Sällskapsdjuren har därmed blivit en allt viktigare finansieringskälla för distriktsveterinärorganisationen.

Representanter för privatpraktiserande veterinärer uppger att de saknar förtroende för Jordbruksverkets tillsynsverksamhet. De misstror verkets möjligheter att utöva opartisk tillsyn och ifrågasätter den kombination av uppgifter som verket har i uppdrag att utföra. Sveriges Veterinärförbund har beslutat att verka för att tillsyn och offentlig veterinär verksamhet sköts av en oberoende tillsynsmyndighet som är skild från klinisk, konkurrensutsatt veterinär service (Sveriges Veterinärförbund 2000).

Statskontoret har dragit slutsatsen att särredovisning och organisatoriska lösningar inom myndigheten inte är någon garanti för att sammanblandning av myndighetsutövning och kommersiell verksamhet undviks. Statskontoret gör bedömningen att det bästa är att avskilja distriktsveterinärorganisationen från Jordbruksverket. Frågor som rör myndighetsutövning samt ansvaret för veterinär-tjänster i glesbygd bör fortsättningsvis hanteras av Jordbruksverket, menar Statskontoret (Statskontoret 2000).

Jordbruksverket menar att djuravdelningen inte fattar några beslut som rör distriktsveterinärorganisationen. Distriktsveterinäravdelningen har inte heller inflytande över den myndighetsutövande verksamheten på djuravdelningen. Den koppling som finns mellan avdelningarna är att distriktsveterinäravdelningen utför myndighetsutövande arbetsuppgifter på uppdrag av djuravdelningen.

En effekt av verkets dubbla roller uppges vara att veterinärer inte rapporterar in djursjukdatauppgifter till Jordbruksverkets djuravdelning i den utsträckning som de är skyldiga att göra. Representanter för privatpraktiserande veterinärer har uppgett att en av orsakerna till bristerna i inrapporteringen är att det finns ett motstånd mot att lämna ut information om sina kunder till den största konkurrenten, Jordbruksverket. Privatpraktiserande veterinärernas förening inom Sveriges Veterinärförbund menar att deras medlemmar är rädda för att verket får initierad kunskap om deras kunder. Trots att Jordbruksverket har försäkrat att verksamheterna är organisatoriskt åtskilda finns dessa misstankar bland privatpraktiserande veterinärer, uppger representanter för privatpraktiserande veterinärer.

Bristerna i djursjukdata får konsekvenser för användare av uppgifterna. En av användarna är Svensk Mjölk som uppger att djursjukdata har en mycket central betydelse för organisationens arbete. Svensk Mjölk anger att väl fungerande djursjukdata är viktigt i djurhälsoarbetet. Svensk Mjölk menar också att det förebyggande

djurhälsoarbetet tappat tempo till följd av problemen men också av den intressekonflikt som råder mellan veterinärgrupperna. Svensk Mjolk framhåller att organisationen har sett en förbättring när det gäller djursjukdatabaserapporteringen men anger att man fortfarande inte är helt tillfredsställd med förbättringsarbetet.

Ett annat exempel på att samarbete inom veterinärkåren med djurhälsovård försvåras av konflikten är projektet FRISK-KO 2000. Projektet initierades av Svensk Mjolk och Jordbruksverket år 1998. Syftet var att skapa en djurhälsovård med tyngdpunkten på friskvård. Svensk Mjolk ville rikta in sig på det förebyggande djurhälsoarbetet tillsammans med både distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer. Syftet var att på ett systematiskt sätt utveckla djurhälsoarbetet bl.a. med en gemensam satsning på djurdatabaser där diagnoser, produktions- och mjölk-kvalitetsdata samt läkemedelsanvändning skulle dokumenteras. Projektet lades dock ned efter ca ett år till följd av konflikter mellan veterinärgrupperna. Svensk Mjolk fortsatte därefter arbetet i nöthälsoprogrammet FRISKKO, som tidigare har beskrivits. Jordbruksverket menar att det råder olika uppfattningar om orsaken till att samarbetet avbröts.

Svensk Mjolk anser att splittringen av det veterinära fältarbetet har lett till att de veterinära resurserna inte har tillvaratagits på ett effektivt sätt. Därmed har framstegen i djurhälsovården hämmats.

Som framgått utför distriktsveterinärerna delar av Jordbruksverkets myndighetsutövande uppgifter i samband med sin dagliga fältverksamhet. Att det ibland finns svårigheter att skilja på rollen som myndighetsperson och uppdragsfinansierad distriktsveterinär kan utläsas i olika reklamerbjudanden från statliga distriktsveterinärstationer. I en JO-anmälan från 1999 lyfts flera exempel fram. I samband med invigningen av distriktsveterinärstationen i Karlskrona erbjöd t.ex. distriktsveterinärerna rabatt på katt- och hundmat, och i Örebro gjorde man reklam för billig distriktsveterinärvård (Justitieombudsmannen 2001).

Av en annan anmälan till Justitieombudsmannen framgår att ett massutskick till djurägare som är kunder hos privatpraktiserande veterinärer har gjorts från en statlig distriktsveterinärstation. I utskicket erbjuder sig distriktsveterinärerna att vid kontrollbesöket enligt EU:s mjölkdirektiv även utföra andra tjänster, såsom avhorning av kalvar och kontroll av kornas cellhalter. Jordbruksverket skriver i sitt yttrande i ärendet att verket tar avstånd från den lämnade informationen i massutskicket och har påtalat för distriktsveterinärstationen att sådan information inte får lämnas (Ju-

stítieombudsmannen 2001). Jordbruksverket uppger också att all annonsering numera ska godkännas centralt och att ingen prisreklam ska förekomma. 2002/03:4

Lantbrukare upplever det dock som bekvämt att distriktsveterinären utför både myndighetsuppdrag och veterinärtjänster. Det framgår av de telefonintervjuer som Riksdagens revisorer lät göra med 120 lantbrukare under sommaren 2002. Av dessa 120 lantbrukare uppgav 119 att det är en fördel om en veterinär kan kombinera uppgifterna. Några lantbrukare som anlitar privata veterinärer framförde en önskan att även privatpraktiserande veterinärer ska få kombinera olika slags uppgifter. Några av lantbrukarna framhöll dock att de upplevde att distriktsveterinärerna själva ansåg det problematiskt att granska den som också utgör en inkomstkälla.

EU-kommissionen har uppmärksammat distriktsveterinärernas dubbla roller vid några tillfällen. EU-kommissionen betonade detta förhållande vid sin kontroll av hur svenska myndigheter sköter den av EU förskrivna kontrollen av förekomst av restsubstanter i levande djur och animaliska produkter hösten 1998. EU-kommissionen menade i sina slutsatser att distriktsveterinärernas ansvar för provtagningen innebär en intressekonflikt som det inte går att bortse ifrån. I en fotnot till sin slutsats skriver kommissionen att de svenska myndigheterna inte delar denna slutsats utan hänvisar till att lantbrukarna betalar in avgifterna direkt till Jordbruksverket medan distriktsveterinärerna erhåller hela sin lön från Jordbruksverket (European Commission 1998). Även i slutrapporten från kontrollen av mjölkproduktion och mjölkprodukter skrev EU-kommissionen att distriktsveterinärernas dubbla uppdrag kan öka risken för en intressekonflikt (European Commission 1999).

Jordbruksverket menar att de iakttagelser och fotnoter som EU-kommissionen har gjort om riskerna för intressekonflikter inte har varit allvarliga påpekanden. De har inte lett till förslag till ändring. Tvärtom framgår det av rapporten att distriktsveterinärorganisationen hanterar dessa administrativa tillsynsuppgifter väl, menar verket.

Flera veterinärer har under granskningen framfört att distriktsveterinärernas dubbla roller ställer stora krav på den enskilda distriktsveterinären eftersom yrket innebär en balansgång mellan rollen som uppdragsfinansierad veterinär och myndighetsperson. Utformningen av distriktsveterinärorganisationens lönesystem är en annan fråga som har återkommit under granskningen. I det 53

lönesystem som tillämpas inom distriktsveterinärorganisationen finns möjligheter för en distriktsveterinär att genom att utföra fler behandlingar öka sin löneinkomst. Det har uttryckts farhågor för att förtroendet för myndighetsutövningens opartiskhet minskar genom Jordbruksverkets tillämpning av ett lönesystem med tanti-
emlön. 2002/03:4

Tjänstemän på Jordbruksverket menar att dubbla roller förekommer inom hela veterinärsektorn och gör bedömningen att detta egentligen inte utgör något problem i Sverige. Verket menar att om man ser de dubbla rollerna för distriktsveterinärerna som särskilt problematiska kan man sannolikt hantera detta inom nya rutiner inom nuvarande organisation eller genom att flytta över myndighetsuppgifterna på andra tjänstemän. Det senare kan dock komma att innebära ökade kostnader för staten eller för djurägarna. Myndighetsutövningen utgör en liten andel av distriktsveterinärernas arbete och orsakar inte någon särställning eller konkurrensfördel, menar verket.

Revisorerna har inte granskat frågan om svenska djur får den vård de behöver eller om de får vård i tid i enlighet med djurskyddslagen. Undersökningar visar dock att djurägare är nöjda med tillgången till veterinärer och deras arbete. Revisorernas egen undersökning indikerar också att lantbrukare sällan byter veterinär. Av undersökningen framkommer även att lantbrukare upplever det tidsbesparande och praktiskt när veterinärer kan kombinera myndighetsuppdrag och veterinärtjänster vid besök på gården. På så vis kan antalet veterinärbesök och därmed veterinärkostnaderna hållas nere.

Revisorerna har inte heller granskat hälsotillståndet hos svenska lantbruks- och sällskapsdjur. De ansvariga myndigheterna Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt uppger dock att hälsotillståndet är erkänt gott även i internationell jämförelse. Nötkreaturens hälsa uppges vara mycket god. Denna uppfattning stöds av de veterinärer som har intervjuats under granskningen.

Samtidigt finns emellertid uppfattningen att hälsotillståndet hos de svenska djuren kunde ha varit bättre. Med mera tillförlitliga uppgifter om behandlingar och medicinering och med ett ökat samarbete mellan olika kategorier av veterinärer skulle förebyggande insatser ha kunnat planeras och organiseras på ett bättre sätt än vad som nu har varit möjligt. Ett skäl till detta är att veterinärer sedan 1995 har varit missnöjda med statsmakternas sätt att utforma villkoren för statliga distriktsveterinärer respektive privatpraktiserande veterinärer. Det finns exempel på att de olika villkoren för olika kategorier av veterinärer har lett till att samarbete mellan olika slags veterinärer har avbrutits. Veterinär kompetens har då inte tillvaratagits, vilket kan ha påverkat förutsättningarna för arbetet med djurhälsa och därmed även inverkat på djurhälsan som sådan.

Därtill kommer att vissa veterinärer underlåter att lämna uppgifter om behandlingar till Jordbruksverket.

8.1 Vissa veterinärer rapporterar inte

Informationen om djursjukdomar, vilka behandlingar djuren har genomgått och vilka mediciner som har skrivits ut är ofullständig. Jordbruksverket menar att det beror på att alla veterinärer inte

följer de bestämmelser om rapportering som verket har fastställt. Vissa veterinärer menar att statistiken har blivit oanvändbar till följd av att Jordbruksverket inte har tagit hand om inrapporterade uppgifter. De menar också att Jordbruksverket inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att komma till rätta med den bristande inrapporteringen. Verket saknar dock möjligheter att vidta sanktioner mot veterinärer som underlåter att rapportera eller lämnar ofullständiga uppgifter. Jordbruksverket och Jordbruksdepartementet har diskuterat förändringar som skulle innebära att verket ges sanktionsmöjligheter gentemot de veterinärer som underlåter att rapportera. I regleringsbrevet för 2002 har läsveterinärerna fått i uppdrag att inom ramen för sin tillsyn över veterinär verksamhet aktivt främja och följa upp inrapporteringen av djursjukdata.

Ett skäl till att veterinärer underlåter att lämna uppgifter om sin verksamhet är den misstro mot Jordbruksverket som finns bland privatpraktiserande veterinärer. De misstänker att verket kan använda informationen om sjukdomar och behandlingar för att gynna den egna uppdragsverksamheten. De uppgifter som veterinärer ska lämna gäller bl.a. djurhållarens namn, adress och telefonnummer, diagnos, typ av behandling, djurslag och djurets identitet. Flera veterinärer uppger att de känner obehag inför att lämna initierade uppgifter om sina kunder till den myndighet som också är deras affärsmissiga konkurrent.

Mot resonemanget invänder Jordbruksverket att uppdragsverksamheten är organisatoriskt skild från den myndighetsutövning som statistikinsamlingen innebär. Verkets distriktsveterinäravdelning är huvudman för distriktsveterinärerna, medan djuravdelningen ansvarar för statistiken och andra myndighetsuppgifter. Det är således inte möjligt för distriktsveterinärerna att använda de uppgifter som privatpraktiserande veterinärer har lämnat om sin verksamhet till verkets djuravdelning.

- Revisorerna konstaterar att det finns flera förklaringar till att rapporteringen om djursjukdata är ofullständig.

8.2 Veterinärens anställningsform avgör

När Jordbruksverkets djuravdelning behöver hjälp från kliniskt verksamma veterinärer köper man tjänsterna från distriktsveterinärerna eller från andra veterinärer.

Samtidigt fördelas Jordbruksverkets myndighetsutövande veterinäruppdrag på olika kategorier av veterinärer i huvudsak utifrån anställningsform. Merparten, 90 procent, av uppdragen som officiell veterinär fördelades år 2001 till distriktsveterinärerna. Samma år fördelades huvuddelen, 78 procent, av uppdragen som tävlingsveterinär eller banveterinär till andra veterinärer än distriktsveterinärer.

- Revisorerna konstaterar att Jordbruksverket har fördelat offentliga uppdrag till veterinärer i huvudsak utifrån anställningsform.

8.3 Jordbruksverkets tillsyn av veterinärer

Jordbruksverket ska enligt förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion utöva tillsyn över veterinär yrkesutövning. Det betyder att verket även har i uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av verkets egna veterinärer.

Privatpraktiserande veterinärer uppger att någon tillsyn från Jordbruksverkets sida knappast har förekommit. De misstror verkets möjligheter att utöva opartisk tillsyn och ifrågasätter över huvud taget den kombination av uppgifter som verket har i uppdrag att utföra.

Tjänstemän på Jordbruksverket menar dock att verkets tillsyn i huvudsak är indirekt. Man utfärdar riktlinjer som vägledning för den tillsyn som länsveterinärerna ska utöva. Särskilda tillsynsprojekt med inriktning på bl.a. förskrivning av läkemedel till hästar har genomförts av verket centralt. Verket har därutöver rätt att anmäla veterinärer till den Veterinära ansvarsnämnden. Det innebär att nämnden på anmälan av Jordbruksverket kan ta upp frågan om indragning av legitimation för en veterinär.

Den direkta tillsynen över veterinärerna ska således enligt Jordbruksverket utföras av länsveterinärerna vid länsstyrelserna. Av länsstyrelsernas årsredovisningar för 2001 framgår att länsstyrelserna sammanlagt avsatte högst fyra årsarbetskrafter för tillsyn över veterinärer. Fem länsstyrelser anger att de över huvud taget inte har utövat någon tillsyn över veterinärer under 2001.

- Revisorerna konstaterar att var fjärde länsstyrelse över huvud taget inte bedrev någon tillsyn över veterinärer år 2001.

De ekonomiska förutsättningarna för Jordbruksverkets distriktsveterinärer skiljer sig från dem som gäller för privatpraktiserande veterinärer genom att distriktsveterinärorganisationen får bidrag för sin verksamhet. Det innebär att organisationen får ett resurstillskott i form av anslagsmedel till den uppdragsverksamhet som distriktsveterinärerna bedriver. För år 2002 uppgår bidraget till 87,5 miljoner kronor.

Pengarna används för personalkostnader. Kravet på jour innebär att antalet distriktsveterinärer måste vara så stort att rimliga arbetsvillkor kan ordnas vid alla veterinärstationer. Pengarna används även för utbildning av distriktsveterinärerna. Det innebär att det blir mindre ekonomiskt kännbart för dessa veterinärer att delta i utbildning än vad det är för privatpraktiserande veterinärer. Länsveterinärer anser att detta förhållande inte är tillfredsställande när det gäller utbildning i smittskyddsfrågor. Alla berörda veterinärer behöver få kontinuerlig utbildning i sådana frågor.

Omkring 6,5 miljoner kronor av anslaget användes under 2001 för att reducera avgifterna vid långa veterinärresor.

Privatpraktiserande veterinärer menar att de statliga veterinärerna får konkurrensfördelar genom att det statliga bidraget fördelas direkt till distriktsveterinärorganisationens uppdragsverksamhet. Det är en uppfattning som har delats av Konkurrensrådet. Rådet har menat att det statliga anslaget har fördelats mellan stationerna på ett sådant sätt att konkurrens på lika villkor inte har upprätthållits. Privatpraktiserande veterinärer som upprätthåller jour i områden där distriktsveterinärstation saknas får inte någon särskild ersättning för detta.

Jordbruksverket menar att de statliga medlen behövs för att upprätthålla rikstäckande jour. I de distrikt där det saknas distriktsveterinärer finns det så många djur att jourtjänstgöring kan finansieras med avgifter från djurägarna. Endast ett mindre belopp används för att betala distriktsveterinärer för långa resor. Att fördela dessa medel även till privatpraktiserande veterinärer skulle innebära en omfattande administration. Det skulle bli för dyrt anser Jordbruksverket. Det är således i första hand av administrativa skäl som resebidrag endast utgår till distriktsveterinärer vid långa resor.

- Revisorerne konstaterar att de ekonomiska villkoren för olika veterinärkategorier skiljer sig åt.

Enligt regleringsbrevet till Jordbruksverket för 2002 ska distriktsveterinärerna tillhandahålla akut rikstäckande djursjukvård. Jourtjänsten ska främst avse djur som producerar föda eller ska användas till föda. Något motsvarande krav på jourtjänstgöring finns inte för privatpraktiserande veterinärer. I de distrikt där distriktsveterinärstation saknas tillhandahåller privatpraktiserande veterinärer jour utan någon särskild kompensation. Om de inte sköter juren måste Jordbruksverket se till att jourverksamhet upprättas på orten.

Kravet på rikstäckande jour i kombination med förväntningar på rimliga arbetsvillkor har lett till att distriktsveterinärstationer har inrättats i praktiskt taget hela landet. Vid varje station finns flera veterinärer anställda.

När lantbruksdjuren har blivit färre har de statliga veterinärerna i ökad utsträckning behandlat sällskapsdjur. Privatpraktiserande veterinärer har ifrågasatt denna utveckling och menat att behandling av sällskapsdjur inte primärt är en uppgift för staten. När distriktsveterinärerna har ökat sina behandlingar av sällskapsdjur har de kommit att konkurrera med ytterligare en veterinärgrupp, nämligen privatpraktiserande veterinärer på sällskapsdjur.

Statsmakterna har dock ålagt distriktsveterinärerna att – utöver anslaget – finansiera sin verksamhet med avgifter. För att avgifterna inte ska bli orimligt höga behöver personalen vid distriktsveterinärstationerna kompletterande arbetsuppgifter. Distriktsveterinärerna själva har också intresse av full sysselsättning. Lönesystemet är utformat så att lönen blir högre ju fler behandlingar en veterinär utför.

- Revisorerna konstaterar att distriktsveterinärerna behandlar sällskapsdjur i allt större utsträckning. Det förklaras av att antalet lantbruksdjur har minskat.

8.6 Jordbruksverket har flera uppgifter

Förhållandet att distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer arbetar under olika villkor har lett till ett påtagligt missnöje i veterinärkåren. Distriktsveterinärer anser att dimensioneringen för jourtjänstgöring är otillräcklig. Fler distriktsveterinärer måste anställas; en uppfattning som delas av Jordbruksverket. Privatprakti-

serande veterinärer menar att distriktsveterinärerna gynnas ekonomiskt genom statliga pengar. De ogillar förhållandet att distriktsveterinärerna i allt större utsträckning behandlar sällskapsdjur. De ifrågasätter också om Jordbruksverket verkligen förmår hålla isär sina olika uppgifter som huvudman för distriktsveterinärorganisationen och som myndighetsutövare.

Fördelarna med nuvarande ordning är dock att jour upprätthålls över hela landet. Genom distriktsveterinärorganisationen finns också en nationell beredskap för den händelse någon smittsam djursjukdom skulle bryta ut.

- Revisorerne konstaterar att kraven på rimliga arbetsvillkor innebär att jourtjänstgöring behöver fördelas på många veterinärer.

8.7 Distriktsveterinärerna bedriver sin verksamhet i myndighetsform

Det missnöje som finns inom veterinärkåren härrör således till stor del från skilda arbetsvillkor för olika kategorier av veterinärer med liknande arbetsuppgifter. Dessa skillnader har accentuerats sedan distriktsveterinärerna omorganiserades 1995. Omorganisationen 1995 innebar att ca 100 veterinärer valde att avsluta sin statliga anställning och i stället bedriva verksamhet i privat regi. Detta har lett till att vissa distrikt betjänas enbart av distriktsveterinärer, vissa distrikt av enbart privatpraktiserande veterinärer och andra av både privatpraktiserande veterinärer och distriktsveterinärer.

Distriktsveterinärernas uppgifter har sedan 1995 blivit både tydligare och otydligare; tydligare genom de uttalade kraven på jourtjänstgöring och hög grad av avgiftsfinansiering, men otydligare genom att arbetsuppgifterna inte är klart avgränsade. Både privatpraktiserande veterinärer och distriktsveterinärer fungerar som behandlande veterinärer och myndighetspersoner. Bägge veterinärkategorierna behandlar sällskapsdjur likaväl som lantbruksdjur. Det som således skiljer distriktsveterinärorganisationens verksamhet från den verksamhet som privatpraktiserande veterinärer bedriver är att distriktsveterinärerna bedriver sin verksamhet i myndighetsform.

Statsmakterna har uttalat att konkurrensutsatt verksamhet inte bör bedrivas i myndighetsform om det inte finns särskilda skäl för

det. I 1995 års budgetproposition understryker regeringen att myndighetsutövning och affärsverksamhet ska hållas åtskilda.

Jordbruksverkets möjligheter att förena uppdragsverksamhet med myndighetsutövning har ifrågasatts inte bara av veterinärer utan också av Statskontoret. Statskontoret har dragit slutsatsen att särredovisning och organisatoriska lösningar inom myndigheten inte är någon garanti för att sammanblandning av myndighetsutövning och kommersiell verksamhet undviks. Statskontoret har gjort bedömningen att det bästa är att avskilja distriktsveterinärorganisationen från Jordbruksverket.

Sveriges Veterinärförbund anser på liknande sätt att det är viktigt att tillsyn och offentlig veterinär verksamhet sköts av en oberoende tillsynsmyndighet som är skild från klinisk, konkurrensutsett veterinär service.

Distriktsveterinärernas myndighetsutövande arbetsuppgifter utgjorde två procent av organisationens samtliga behandlingar år 2001. Som följd av att distriktsveterinärernas arbetsuppgifter i huvudsak består av uppdragsverksamhet har deras opartiskhet i de myndighetsutövande uppdragen ifrågasatts. Frågan om distriktsveterinärernas uppgifter som behandlande veterinär och myndighetsperson har uppmärksammats av EU-kommissionen och Konkurrensrådet. EU-kommissionen har menat att distriktsveterinärernas uppdrag som både myndighetspersoner och behandlande veterinärer innebär en intressekonflikt. Konkurrensrådet menade att förhållandena är principiellt otillfredsställande.

Jordbruksverket har invänt att EU-kommissionens påpekanden inte är allvarliga. Tvärtom menar verket att distriktsveterinärorganisationen hanterar de administrativa tillsynsuppgifterna väl.

Dubbla roller förekommer som framgått inom hela veterinärsektorn. Även privatpraktiserande veterinärer utför myndighetsutövande uppgifter på uppdrag av Jordbruksverket. Det innebär att distriktsveterinärernas arbetsuppgifter i princip inte avviker från det arbete som privatpraktiserande veterinärer utför. Den skillnad som finns är att distriktsveterinärernas arbete utförs i myndighetsform.

- Revisorerna konstaterar att myndighetsutövande arbetsuppgifter utgör en liten del av fältveterinärernas arbete.

Sedan distriktsveterinärorganisationen bildades 1995 har veterinärer varit missnöjda med statsmakternas sätt att utforma villkoren för statliga distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer. Frågan har uppmärksamats i olika sammanhang, men missnöjet kvarstår. Missnöjet kan förklaras i huvudsak av att distriktsveterinärerna får ett resurstillskott i form av ett statligt bidrag till sin uppdragsverksamhet och att uppdragsverksamheten bedrivs i myndighetsform. Veterinärer är också missnöjda med skilda villkor för jourtjänstgöring. Privatpraktiserande veterinärer ifrågasätter den utveckling som har inneburit att distriktsveterinärer behandlar sällskapsdjur i allt större utsträckning. Det finns enligt revisorernas bedömning inga tecken på att problemen kommer att minska. Med en fortsatt utveckling mot färre lantbruksdjur kan motsättningarna tvärtom komma att accentueras. Sannolikt kommer i sådana fall distriktsveterinärerna att behandla sällskapsdjur i allt större utsträckning.

Som framgått avviker inte de arbetsuppgifter som utförs av statliga distriktsveterinärer från de uppgifter som utförs av privatpraktiserande veterinärer. Samtliga veterinärer har skyldighet att fullgöra sina uppgifter i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. De ska föra journal, förskriva läkemedel och rapportera i enlighet med föreskrifter. För alla veterinärer gäller skyldigheten enligt lag att göra en undersökning och fastställa sjukdomens art vid misstanke om smittsam djursjukdom samt att skyndsamt underätta Statens jordbruksverk och berörd länsstyrelse. Därutöver är samtliga veterinärer skyldiga att anmäla fall där djur inte hålls eller sköts i enlighet med djurskyddslagen. Alla veterinärer – även privatpraktiserande veterinärer – utför myndighetsutövande uppgifter på uppdrag av Jordbruksverket. Inget hindrar att också uppgiften att kontrollera djurhälsa och hygien i mjölkrum och stall enligt EU:s mjölkdirektiv utförs av privatpraktiserande veterinärer.

Det finns inget som tyder på att distriktsveterinärer har högre veterinärmedicinsk kompetens än privatpraktiserande veterinärer eller att det omvända förhållandet gäller. Enligt revisorernas mening har det därmed ingen betydelse för djurens sjuk- och hälsovård om den behandlande veterinären utför sina arbetsuppgifter som statlig distriktsveterinär eller privatpraktiserande veterinär. Revisorerna gör emellertid bedömningen att nuvarande jourkrav, som enbart omfattar distriktsveterinärerna, inte är ett effektivt sätt

att använda landets veterinära resurser. Ju fler veterinärer som delar på jouren, desto bättre arbetsvillkor kan skapas för veterinärkåren som helhet. Det är därför enligt revisorernas mening angeläget att få till stånd ett bättre samarbete mellan olika veterinärkategorier. På så sätt kan fler veterinärer bidra till att djurens behov av akut sjukvård även på obekväma tider tillgodoses.

Även i fortsättningen behövs det tillgång till veterinärer i hela landet dygnet runt. Jordbruksverket – eller någon annan statlig myndighet – bör därför även fortsättningsvis ha i uppdrag att se till att tillgången till veterinärer är god i hela landet. Det behövs också fortsättningsvis en veterinär beredskap för smittsamma djursjukdomar. Liksom tidigare behövs det veterinärer för dessa uppgifter. Revisorerna menar att det även fortsättningsvis bör vara en uppgift för en statlig myndighet att utse veterinärer för sådan beredskap. Enligt revisorernas mening bör dock veterinärernas kunskaper och erfarenheter vara utgångspunkten när myndigheten utser officiella eller offentliga veterinärer.

Statligt stöd till veterinär verksamhet kan även fortsättningsvis betalas till veterinärer för joutjänstgöring och långa resor. Det blir en fråga för Jordbruksverket eller någon annan statlig myndighet att fördela ett sådant stöd med utgångspunkt från behoven i olika delar i landet.

Däremot finns det enligt revisorernas mening inga särskilda skäl som talar för att distriktsveterinärernas arbetsuppgifter bedrivs i myndighetsform eller med ett statlig huvudmannaskap.

- Revisorerna föreslår att regeringen utreder de närmare förutsättningarna för hur en avveckling av distriktsveterinärorganisationens statliga huvudmannaskap kan genomföras.

Med ett ändrat huvudmannaskap kan alla veterinärer behandla både lantbruksdjur och sällskapsdjur utan att det ifrågasätts. Samarbete mellan veterinärer med skilda specialiteter underlättas.

Därtill blir Jordbruksverkets uppgifter tydligare. Verkets tillsyn över veterinärerna kan skärpas och förtroendet för tillsynen öka.

Revisorerna utgår således från att Jordbruksverket – eller någon annan statlig myndighet – även fortsättningsvis ska se till att tillgången till veterinärer är god, utöva tillsyn över veterinär yrkesutövning, utse officiella och offentliga veterinärer samt ansvara för smittskyddsfrågor och frågor inom ramen för Sveriges EU-medlemskap.

På vilket sätt avvecklingen av det statliga huvudmannskapet för distriktsveterinärerna ska genomföras behöver utredas närmare. En avveckling kan behöva ske stegvis. Det är viktigt att förändringar genomförs på ett sådant sätt och i en sådan takt att tillgången till veterinärer säkras.

Revisorernas förslag att skilja på klinisk konkurrensutsatt veterinär service och ansvaret för djursjukdata innebär också att förutsättningarna för en mera fullständig och användbar statistik över djursjukdomar och behandlingar förbättras, vilket i sin tur kan leda till bättre förutsättningar för djurhälsoarbetet och på sikt till ännu bättre djurhälsa. Som framgått finns det flera förklaringar till att rapporteringen av djursjukdata har varit ofullständig. En del av problemen hänförs till Jordbruksverkets hantering av inrapporterade uppgifter. Risken finns att statistiken har blivit missvisande, i värsta fall oanvändbar.

- Revisorerna föreslår att regeringen ger en oberoende utredare i uppdrag att redovisa hur omfattande bristerna i djursjukdata är, vad de beror på och vad bristerna har inneburit för statistikens användbarhet.

Revisorerna har inte granskat länsveterinärernas arbete. Länsveterinärernas arbetsuppgifter kan dock behöva omprövas när Jordbruksverkets tillsyn över veterinärer tydliggörs. Som framgått avsatte länsstyrelserna 2001 sammanlagt högst fyra årsarbetskrafter för tillsyn över veterinärer. Flera länsstyrelser deklarerade att någon tillsyn inte hade utövats.

Revisorerna har tidigare föreslagit (förs. 2001/02:RR19) att länsstyrelsernas uppgifter vad gäller livsmedelstillsynen slopas. Revisorerna hänvisade till att endast totalt sex årsarbetskrafter vid länsstyrelserna avsattes för livsmedelstillsynen. Riksdagen följde revisorernas förslag (bet. 2001/02:MJU22, rskr. 2001/02:319).

Med ändrad uppgiftsfördelning inom livsmedelstillsynen bör länsveterinärerna få utrymme för andra arbetsuppgifter. Fortfarande förefaller dock utrymmet för tillsyn över veterinärer vara begränsat.

- Revisorerna föreslår att regeringen tar initiativ till en samlad översyn av länsveterinärernas arbetsuppgifter.

Ej riksdagstryck.

Ekonomistyrningsverket (2001), *Avgifter 2000 – om avgiftsbelagd verksamhet i staten*, ESV 2001:7

European Commission (1998), *Report on a FVO Mission to Sweden, Residues in Live Animals and Animal Products*, 14 – 17 april 1998

European Commission (1999), *Final report of a mission, On the evaluation of the application of council directive 92/46/EEC laying down the health rules for the production and placing on the market of milk and milk based products*, Directorate D

Högskoleverket (2002), *Uppgifter från verkets databas om nationell uppföljning*, NU-databasen, 2002

Jordbruksverket (2002a), uppgifter över antalet hästar, verkets hemsida, juli 2002

Jordbruksverket (2002b), *Veterinärbrist i sommar*, pressmeddelande 2002-05-16

Jordbruksverket (2002c), *Djursjukdata*, Information på Jordbruksverkets hemsida 2002-05-17

Jordbruksverket (2002d), *Arbetsordning för distriktsveterinärer*, 1995

Jordbruksverket (2002e), *Årsredovisning för räkenskapsåret 2001*, Statens jordbruksverk 2002

Jordbruksverket (2002f), *Slutlig rapport från Arbetsgruppen för att utvärdera och utveckla samordningen i den veterinära verksamheten*, 16 september 2002

Justitieombudsmannen (1996), *Anmälan mot Statens jordbruksverk avseende frågan om Jordbruksverkets distriktsveterinärer var att anse som jäviga m.m. dnr 254-1996, 2542-1996, 2543-1996*, beslut 1997-05-28

Justitieombudsmannen (2001), *Anmälan mot Statens jordbruksverk angående frågor om jäv och myndighetsutövning m.m. inom veterinärväsendet dnr 2219-1999, 2220-1999, 2221-1999, 2222-1999, 2223-1999*, beslut 2001-04-25 2002/03:4

Konkurrensrådet (1999), *Ifrågasatt konkurrensneutralitet inom området veterinärtjänster*, dnr 16/99 och 38/99, s. 11 – 19, Yttrande vid konkurrensrådets möte 2000-02-24

LUI Marknadsinformation AB (2000), *Nöjd-kund-index år 2000 Distriktsveterinärerna Statens jordbruksverk*, 2000-09-22

Statens veterinärmedicinska anstalt, uppgifter över antalet hästar, hemsidan juli 2002

Statskontoret (2000), *Staten som kommersiell aktör – omfattning och konkurrens effekter*, Del 1 Huvudrapport, s. 146 – 152, Statskontoret 2000:16

Svensk Mjölks (2001), *Djurhälsovård 2000/01 Redogörelse för husdjursorganisationens djurhälsovård*, s. 30 – 32

Sveriges Veterinärförbund (2000), *Fullmäktige protokoll 15 §*, oktober 2000

Veterinära ansvarsnämnden (2002), sammanställning av uppgifter åt Riksdagens revisorer, september 2002

Bilaga 1

TELEFONINTERVJUER MED DJURÄGARE

1 a) Om dina djur blir sjuka, vilken veterinär anlitar du?

b) Är det den statlige distriktsveterinären från Jordbruksverket?

Ja

Nej

Vet ej

2) Har du anlitat någon annan veterinär någon gång de senaste två åren?

Om Ja Vem? Statlig?

 Privat?

 Vet ej

 Varför?

Om Nej Varför inte?

Om du skulle vilja, har du möjlighet att anlita en annan veterinär?

Ja

Nej Varför?

Vet ej

3) Har du anlitat någon annan veterinär för hunden och katten?

Ja Vem? Statlig?

Privat?

Vet ej

Varför?

Nej Varför inte?.....

Fråga 4 endast om de anlitar en statlig distriktsveterinär

4) Förutom att behandla sjuka djur så är ju de statliga distriktsveterinärerna också myndighetspersoner och de ska bl.a. kontrollera ditt mjölkrum och se till att du inte har några kodressörer. Har du upplevt att detta är ett problem på något vis?

Ja Varför?

Nej

Är det en fördel?

5) Förebyggande djursjukvård är ju en allt viktigare del i arbetet på en gård.

Vilken veterinär anlitar du vid sådana frågor?

Den ordinarie veterinären? Varför?

Djurhälsoveterinärer? Varför?

Ingen veterinär/annan? Varför?